

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Majda Lušin

**Vloga Stasija pri vzdrževanju družbeno - političnega sistema
Nemške demokratične republike**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Majda Lušin

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

**Vloga Stasija pri vzdrževanju družbeno - političnega sistema
Nemške demokratične republike**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Vloga Stasija pri vzdrževanju družbeno-političnega sistema Nemške demokratične republike

Na sovjetski interesni sferi je bila 7. oktobra 1949 ustanovljena satelitska država Sovjetske zveze - Nemška demokratična republika z vzhodnim Berlinom kot prestolnico. Bila je avtoritarna, centralna, komunistično totalitarna država s sovjetskim planskim gospodarstvom. Njen glavni atribut je bila zloglasna tajna policija – Stasi, ki je vseskozi delovala pod nadzorom vladajoče stranke SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands). Stasi (v prevodu pomeni Ministrstvo za državno varnost) je bil ustanovljen na pobudo sovjetskega državnega aparata za vzdrževanje in podporo lastnega režima. V svojih letih delovanja je razvil močno tajno službo, ki je bila namenjena špijonaži v tujini, izključno v sodelovanju s sovjetsko tajno službo KGB s katero je potekala obširna in vsestranska izmenjava informacij. Ministrstvo so vodili minister in njegovi štirje namestniki. Po upravni reformi je delovalo na nivoju okrajev in okrožij, ki so bili ustanovljeni za učinkovitejši in lažji nadzor nad prebivalstvom. V svojih letih delovanja je Stasi tako ustvaril veliko poklicnih in neuradnih sodelavcev ter veliko učinkovitih oblik nadzora s katerimi je posegal v vse segmente družbe.

Ključne besede: Nemška demokratična republika, Stasi, KGB, nadzor, špijonaža

The role of the Stasi in maintaining the social and political system of the German Democratic Republic

The German Democratic Republic, with East Berlin as its capital, was established within the Soviet sphere of interest as a satellite state of the Soviet Union on 7 October 1949. It was an authoritarian, centrally controlled, totalitarian Communist state with a Soviet-style planned economy. One of the main features of the GDR was its notorious secret police, the Stasi, which operated entirely under the control of the ruling party, the Socialist Unity Party of Germany (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, SED). The Stasi, which was an abbreviation of the Ministerium für Staatssicherheit, the Ministry for State Security, was founded at the initiative of the Soviet state apparatus to maintain and support its own regime. During its years of activity, it developed a strong 'secret service' whose aim was to carry out espionage operations abroad, exclusively in collaboration with the Soviet secret service, the KGB, with which it engaged in the extensive and all-encompassing exchange of information. The ministry was led by the minister and his four deputies. After administrative reform, it began to work at the local and district levels, which had been established to make surveillance of the population easier and more effective. During its lifetime, the Stasi was able to call upon a large number of professional and 'unofficial' associates, and to create highly effective forms of surveillance that reached into every segment of society.

Key words: German Democratic republic, Stasi, KGB, surveillance, espionage

Kazalo

1 Uvod.....	6
2 Metodološki okvir.....	10
2.1 Predmet preučevanja.....	10
2.2 Hipoteze	10
2.3 Metodologija.....	11
2.4 Struktura diplomskega dela.....	11
2.5 Opredelitev temeljnih pojmov	12
2.6 Cilji diplomskega dela	14
3 Zgodovinski razvoj Stasija.....	14
3.1 Predhodnice Stasija v času od 1945 – 1950.....	14
3.2 Nastanek in razvoj Stasija v letih 1950 – 1953.....	17
3.3 Čas pod Wollweberjem od 1953 do 1957.....	19
3.4 Nastajanje moderne tajne policije v letih med 1957 – 1971.....	20
3.5 Zadnje pomembno obdobje Stasija v letih 1971 – 1989.....	21
3.6 Ukinitvev / razpustitev Stasija 1989/90.....	23
4 Struktura Ministrstva za državno varnost.....	25
4.1 Pregled podenot Ministrstva za državno varnost.....	26
5 Organizacija Ministrstva za državno varnost.....	41
5.1 Okrajne uprave Ministrstva za državno varnost (Bezirksverwaltungen).....	41
5.2 Okrožne uprave Ministrstva za državno varnost	43
6 Sodelavci Ministrstva za državno varnost	45
6.1 Poklicni sodelavci Stasija	45
6.2 Pridobivanje neuradnih sodelavcev	48
6.3 Neuradni sodelavci (Inoffizielle Mitarbeiter – IM)	48
6.3.1 Kategorije neuradnih sodelavcev	50
7 Metode delovanja.....	54
7.1 Preverjanje oseb	56
7.2 Operativni nadzor oseb / Operative Personenkontrolle (OPK).....	56
7.3 Operativni postopek / Operative Vorgang / OV	57

7.4	Osrednji operativni postopek / Zentraler Operativer Vorgang / ZOV	57
7.5	Nadzor	58
8	Verifikacija hipotez in sklep	59
8.1	Hipoteza 1	59
8.2	Hipoteza 2	60
8.3	Sklep	61
9	Literatura	63
10	Priloge	67
	Priloga A: Organizacijske strukture	67
	Priloga B: Organigram – prikaz nekaterih oddelkov, samostojnih oddelkov in delovnih skupin Ministrstva za državno varnost	74

1 Uvod

Na sovjetski interesni sferi je bila 7. oktobra 1949 ustanovljena Nemška demokratična republika z vzhodnim Berlinom kot prestolnico. Leta 1952 je Stalin predlagal nemško združitev ter s tem umik zahodnih zaveznic iz srednje Evrope, vendar so po pričakovanjih ta predlog zavrnile tako ZDA, Velika Britanija in Francija. Za Nemško demokratično republiko (NDR) lahko rečemo, da je bila avtoritarna, centralna, komunistično totalitarna država s sovjetskim planskim gospodarstvom in je kmalu postala najbogatejša in najrazvitejša država v vzhodnem bloku. Hladni odnosi med vzhodno in zahodno Nemčijo so trajali vse do leta 1969, ko je zvezni kancler Zvezne republike Nemčije (ZRN) postal socialni demokrat Willy Brandt, ki je s tako imenovano »Ostpolitik« želel izboljšati odnose z NDR, Sovjetsko zvezo in Poljsko. Vendar so bili odnosi med obema Nemčijama veliko bolj zapleteni, saj naj bi po mnenju mnogih Zahodna Nemčija predstavljala t.i. monopolkapitalistično državo, Vzhodna pa diktaturo (Freund 1975, 55).

Kot sem že omenila je NDR delovala represivno, eden njenih glavnih atributov pa je bila ena izmed najbolj zloglasnih tajnih policij – Stasi (Ministerium für Staatssicherheit) – Ministrstvo za državno varnost. To je bila obveščevalno varnostna služba NDR v času Hladne vojne. Stasi je bila – kot mnoge tajne policije namenjena nadzoru delovanja tujih tajnih služb ter poostrenemu nadzoru lastnega prebivalstva. Tako želim z diplomsko nalogo opozoriti na obseg delovanja tajne policije, na prežetost družbenega življenja z njenimi sodelavci in na posledice njenega delovanja. Stasi je bil ustanovljen leta 1950 ob močni podpori Sovjetske zveze, saj je bila NDR njena satelitska država. Predvsem v začetku so agente Stasija urili sovjetski tajni agentje.

Stasijev nadzor je segal daleč, predaleč, tako da je konec sedemdesetih let začela glas povzdigovati vse močnejša opozicija, ki je skozi (še vedno močno represivna) osemdeseta leta sicer bolj sledila kot pa prispevala k razkroju vzhodnega bloka. Tudi v NDR so bili vsak dan bolj vidni simptomi družbene krize: pomanjkanje najosnovnejših dobrin, blokiranje medijev, preganjanje civilno družbene iniciative... preganjanje alternative in nadzor nad vsemi oblikami delovanja sta jemali sapo tudi najdrznejšim, saj kot je znano je imel Stasi nadzor takorekoč nad vsem, saj je bila to tajna služba, ki je

imela daleč največ agentov na prebivalca (Purg 2000). Od drugih tajnih služb se je razlikovala tudi po tem, da je veliko kadrovskega potenciala vlagala v nadzor lastnega prebivalstva.

Vendar pa bi se lahko strinjali z Thomasom Lindenbergerjem, ki poudari dejstvo, da prevečkrat gledamo na nekdanji Nemčiji kot na dva popolnoma nasprotna pola, sovražna drug do drugega in brez vsakršnega medsebojnega vpliva. Ni res, da Vzhodna Nemčija ni imela svoje sosede za nekakšen vzor gospodarske uspešnosti, zato so si prizadevali dohiteti Zahodno Nemčijo v smislu gospodarske uspešnosti, čeprav je bil ta cilj malodane utopičen. V šestdesetih letih so voditelji NDR prišli z obljubo, da bodo v roku sedmih let ne samo dohiteli, ampak celo prehiteli svojo sosedo. Ljudje so kmalu ugotovili, da iz tega ne bo nič, saj so se razlike samo še povečevale. Tako je to krepilo samozavest ljudi, da so potrebne spremembe. Povedati je tudi potrebno, da vzhodnonemški režim ni bil tipičen komunistični, kot v ostalih državah srednje in Vzhodne Evrope, saj mu je manjkala naravna legitimnost, ker je velika večina prebivalstva živela v Zvezni republiki Nemčiji. Partijsko vodstvo se je zavedalo, da je njihov režim nenavaden, ter da bi se jim Moskva zlahka odpovedala, če jih ne bi več potrebovala (Lindenberger 2008).

Slika 1.1: Nemška demokratična republika (NDR)

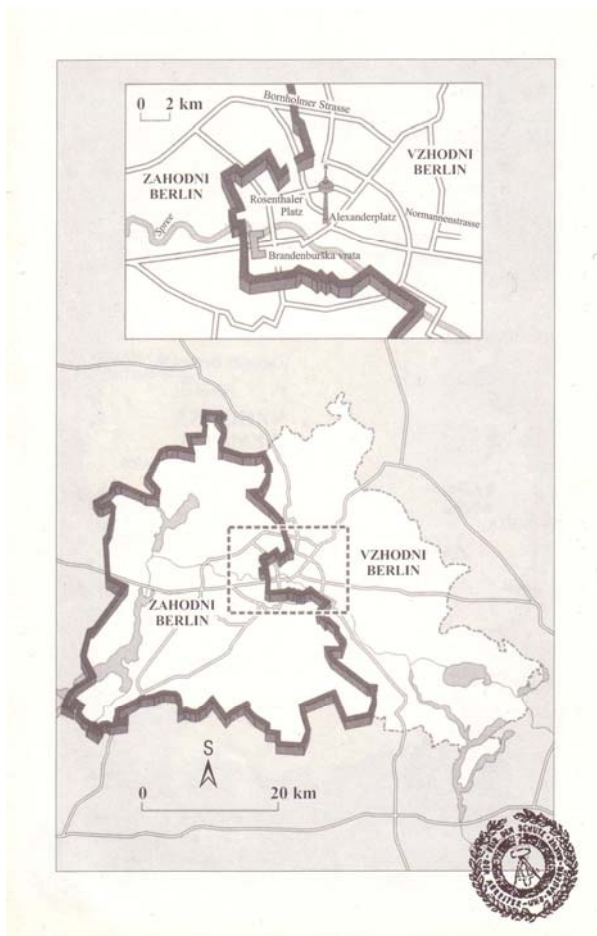
Slika prikazuje ozemlje NDR, ki je bilo od leta 1952 zaradi upravne reforme razdeljeno na 15 okrajev.

Vir: Grosser (1975, 371).

Slika 1.2: Prikaz meje med vzhodnim in zahodnim Berlinom

Walter Ulbricht je na konferenci v vzhodnem Berlinu 15. junija 1961 na vprašanje zahodnonemške novinarka odgovoril: "Pravite, da so v zahodnem Berlinu ljudje, ki si želijo, da v NDR ustavimo gradbena dela, da ne bi postavili zidu, kaj ne? Ni mi znano, da bi takšni nameni sploh obstajali; gradbeni delavci se v Berlinu ukvarjajo zgolj z gradnjo stanovanj in njihovo delo je nadzorovano. Nihče nima namena zgraditi zidu!" (Wikipedia 2009).

Vir: Funder (2004, 11).

2 Metodološki okvir

2.1 Predmet preučevanja

V diplomski nalogi obravnavam vzhodno nemško Ministrstvo za državno varnost – Stasi (Staatsicherheit). Tu želim opozoriti na obseg delovanja tajne policije, na vpetost njenih sodelavcev v družbeno in politično življenje ter na posledice njenega delovanja. Poudarek je na teoretični analizi delovanja in organizaciji Ministrstva za državno varnost, vendar želim opozoriti tudi na razvitost Nemške demokratične republike v primerjavi z nekaterimi članicami Varšavskega pakta ter ostalimi komunističnimi državami, ki so bile skupaj povezane v sistem Soud – računalniško bazo podatkov katero je vodila in nadzorovala sovjetska tajna služba KGB, zato sem v poglavju kjer omenjam računalniško bazo tudi izkoristila za kratko primerjavo med NDR in ostalimi članicami tega informacijskega sistema. Primerjavo sem ponazorila z grafi za lažjo primerjavo razvitosti posameznih držav, saj se mi zdi relevantno umestiti NDR po stopnji razvitosti.

2.2 Hipoteze

V diplomskem delu bom z različnih perspektiv poskušala analizirati razvoj, strukturo, naloge, področja delovanja Ministrstva za državno varnost; pri preučevanju teh problemov pa bom izhajala iz naslednjih hipotez:

Hipoteza št. 1: Sovjeti so imeli popoln nadzor nad Nemško demokratično republiko.

Hipoteza št. 2: Ministrstvo za državno varnost je bilo torej ustanovljeno za nadzor nad lastnim prebivalstvom.

2.3 Metodologija

Kot metodološko osnovo sem v diplomskem delu uporabila več metodoloških pristopov, kot so deskriptivna metoda, primerjalna analiza virov, analiza primarnih in sekundarnih virov ter sinteza. V prvi fazi sem zbirala pisne in internetne vire in literaturo na temo Nemške demokratične republike ter Ministrstva za državno varnost, v drugi fazi pa sem opravila njihovo selekcijo. Nazadnje sem s podrobnejšo preučitvijo izbranih virov in literature pridobljene podatke izbrala, uredila, selekcionirala in medsebojno smiselno povezala v zaključeno celoto.

S pomočjo sistematične izbire virov sem preučila obstoječo literaturo in dobila vpogled v obstoječo problematiko. Metodo analize sekundarnih virov sem uporabila pri analizi knjig in člankov, ki se ukvarjajo s preučevanjem nastajanja, delovanja, strukture in metod dela bivšega vzhodno nemškega Ministrstva za državno varnost. Z metodo analize vsebine pa sem določila kateri viri mi bodo pomagali, da v svoji nalogi pridem do smiselnih sklepov in zaključkov, vendar moram poudariti, da sem pri zbiranju virov naletela na težave, saj sem težko pridobila dovolj strokovno literaturo, še posebej za določeno specifično temo kot so oddelki in manjši pododdelki Ministrstva za državno varnost. Na koncu bi še izpostavila problem, ki sem ga imela pri prevajanju specifičnih besednih zvez, in sicer pri poglavju ki se ukvarja s podenotami Ministrstva za državno varnost ter pri poglavju, ki govori o kategorijah neuradnih sodelavcev. Jezik je namreč specifičen, ker se ponekod uporablja tudi sleng, ki je značilen za določene skupine.

2.4 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo sestoji iz uvoda, metodološkega okvirja, teoretičnega dela ter zaključka, v katerem sta verificirani v uvodu postavljeni hipotezi ter so navedena sklepna spoznanja in zaključki.

V uvodnem delu na kratko predstavim nastanek Nemške demokratične republike in njene zloglasne tajne policije. Nato v prvem poglavju poskušam kar najbolj nazorno predstaviti

nastanek Ministrstva za državno varnost skozi čas. V naslednjih poglavjih se osredotočim na njegovo strukturo, organizacijo, področja delovanja, metode delovanja ter tudi na njegovo vlogo pri vzdrževanju družbeno-političnega sistema Nemške demokratične republike. V zaključnem delu diplomske naloge pa sledi verifikacija zastavljenih hipotez ter sklepne misli.

2.5 Opredelitev temeljnih pojmov

Nemška demokratična republika

Na sovjetskem teritoriju je bila 7. oktobra 1949 ustanovljena Nemška demokratična republika (NDR) z vzhodnim Berlinom kot prestolnico. NDR je bila avtoritarna, centralna, komunistično totalitarna država s sovjetskim planskim gospodarstvom (Parkes 1997, 12). Prebivalci NDR so se vedno smatrali kot del nemškega naroda, vendar so delitev sprejeli zaradi preteklosti nacističnega režima. NDR ni bila pod sovjetskim vplivom le zaradi sovjetske vojske na svojem teritoriju, ampak tudi zaradi Brežnjeve doktrine¹ ki je omejevala suverenost tako NDR kot ostalih socialističnih držav.

Družbeno-politični sistem

V kontekstu moje diplomske naloge je smiselno pojem družbeno-političnega sistema opredeliti skozi prizmo komunističnega razumevanja. Politični sistem je bil zasnovan kot enopartijski oz. enostrankarski, s centraliziranim državno-planskim gospodarstvom, močno centralizirano strukturo oblasti ter z močnim poudarkom na vrhovnih voditeljih (Hobsbawm 2000, 369-372). Komunistični sistem, ki je bil zelo dolgo prisoten tudi v Nemški demokratični republiki, se je močno zanašal na vojsko in v tem primeru še posebej na tajno policijo (Mazower 2002, 245-246). To sta bila glavna atributa s katerima so si želeli podrediti državljane, se infiltrirati v vse segmente družbe ter si zagotoviti vzdrževanje in podporo lastnega režima.

¹ To je pomenilo, da kadar se v kateri izmed socialističnih držav pojavijo sile, ki bi lahko ogrozile socialistični sistem, to postane problem vseh socialističnih držav.

KGB (Komitet Gossudarstvennoj Bezopasnosti – Komite državne varnosti)

Ustanovljen je bil 13. marca 1954. Pod svoje okrilje si je pridobil tradicionalne politično-policijske funkcije, odgovornost nad vsemi tajnimi operacijami v tujini, razen nekaterih, ki so bile dodeljene drugim organom. KGB je dolga leta uspel prekrivati svojo notranjo strukturo in postopke, preko katerih je uspel ohraniti svojo specifično organizacijsko anatomijo. Bil je na široko organiziran v štiri glavne uprave, sedem neodvisnih uprav in šest neodvisnih oddelkov. Večina od teh je imela številne poddivizije, pogosto imenovane uprave, oddelke, službe in direkcije. Prva glavna uprava je vodila zunanje operacije ter imela tudi posebno upravo za ilegalce, ki je izbirala, urila in vodila agente, ki so živeli v tujini pod lažno identiteto (Krunic 1997, 117). Druga glavna uprava se je osredotočila na operacije, ki so bile usmerjene proti Sovjetski zvezi ter na tujce, tretja in četrta glavna uprava pa sta se osredotočili na specifične operacije proti lastni populaciji.

Agent

Agenta opredeljujejo naslednje značilnosti (Vukoje 1969, 8-12 in Krunic 1996 v Krunic 1997, 115):

- neprofesionalnost (agent namreč ni zaposlen v obveščevalni službi);
- zavestnost (agent se svoje vloge zaveda);
- trajnost (zavedati se moramo, da povezava med agentom in obveščevalno službo ni enkratni dogodek);
- tajnost delovanja (če delovanje ne bi bilo tajno bi obveščevalno službo preko takega agenta dezinformiralo).

Sicer pa glede na naloge ločimo naslednje agente obveščevalne (Djordjević 1980, 63-65 in Krunic 1996 v Krunic 1997, 115):

- agent obveščevalec (zbira podatke in jih posreduje obveščevalni službi);
- rezident (vodi delo več agentov);
- agent za zvezo (Vzdržuje zvezo med agentom obveščevalcem in obveščevalno službo in obratno).

2.6 Cilji diplomskega dela

Diplomsko delo je napisano z namenom, da se opozori na obseg delovanja tajne policije, na njeno vpetost v družbeni in politični sistem NDR, na posledice njenega delovanja in ne nazadnje tudi na njeno vlogo pri zagotavljanju politične » poslušnosti » med lastnim prebivalstvom ter s tem posledično vzbujati strah in negotovost.

3 *Zgodovinski razvoj Stasija*

3.1 Predhodnice Stasija v času od 1945 – 1950

Stasi je bil ustanovljen 8. februarja 1950. Stasi dejansko pomeni Ministerium für Staatssicherheit (Ministrstvo za državno varnost). Ministrstvo je predstavljalo politično, tajno policijo Nemške demokratične republike. Nekatere najpomembnejše naloge ministrstva so bile protiobveščevalna dejavnost ter nadzor nad notranje-političnimi oportunisti. Nadzor nad delovanjem ministrstva pa je bilo izključno v domeni SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands). SED sem na tem mestu omenila tudi zato, ker se mi zdi smiselno že na samem začetku omeniti vladajočo stranko v državi, saj je bila vseskozi povezana z ministrstvom, kajti ministrstvo je predstavljajo “ Meč in ščit partije”. Pred njim so obstajale druge formacije, ki so nastale s sovjetsko pomočjo in kar je še pomembneje, da so delovale pod njihovim vodstvom. To je v kasnejših letih prišlo še bolj do izraza, saj so imeli Sovjeti dejansko nadzor nad državo. Po vojni leta 1946 je prišlo do reorganizacije sovjetskih varnostnih sil na področju sovjetske cone. Dejstvo je, da je vodstvo tajne policije prevzelo Ministrstvo za državno varnost. V tem času je v sovjetski coni delovalo 2.230 agentov NKVD-ja, 399 agentov NKGB-ja ter 2.304 Nemci, ki so vohunili za Sovjete (Dennis 2003, 21). V letih 1945 /1946 so nastale prve pokrajinske političnopolicijske strukture. Popolna enotnost politične policije je nastopila z nastankom Nemške uprave za notranje zadeve (*Deutsche Verwaltung des Innern*) avgusta 1946. Politična policija je prvotno delovala kot del kriminalne policije pod oznako K5. Prej omenjena kriminalna policija je najprej delovala kot pomožna enota

ruskih izpostav MGB-ja² v Vzhodni Nemčiji. K5 (Komissariat) postane leta 1947 domena komunistične kadrovske politike in to po začetku sovjetskega ukaza, ki je zahteval izvedbo denacifikacije. Kot za ostale državne organe je tudi za K5 veljalo, da jo v večini zastopajo sodelavci, ki so imeli članstvo v stranki ali pa so bili zaupniki Rusov (Dennis 2003, 22-24). Čeprav je bila K5 dejansko predhodnica Stasija, je pri novonastali formaciji ostalo le še približno 10 % kadra iz K5.

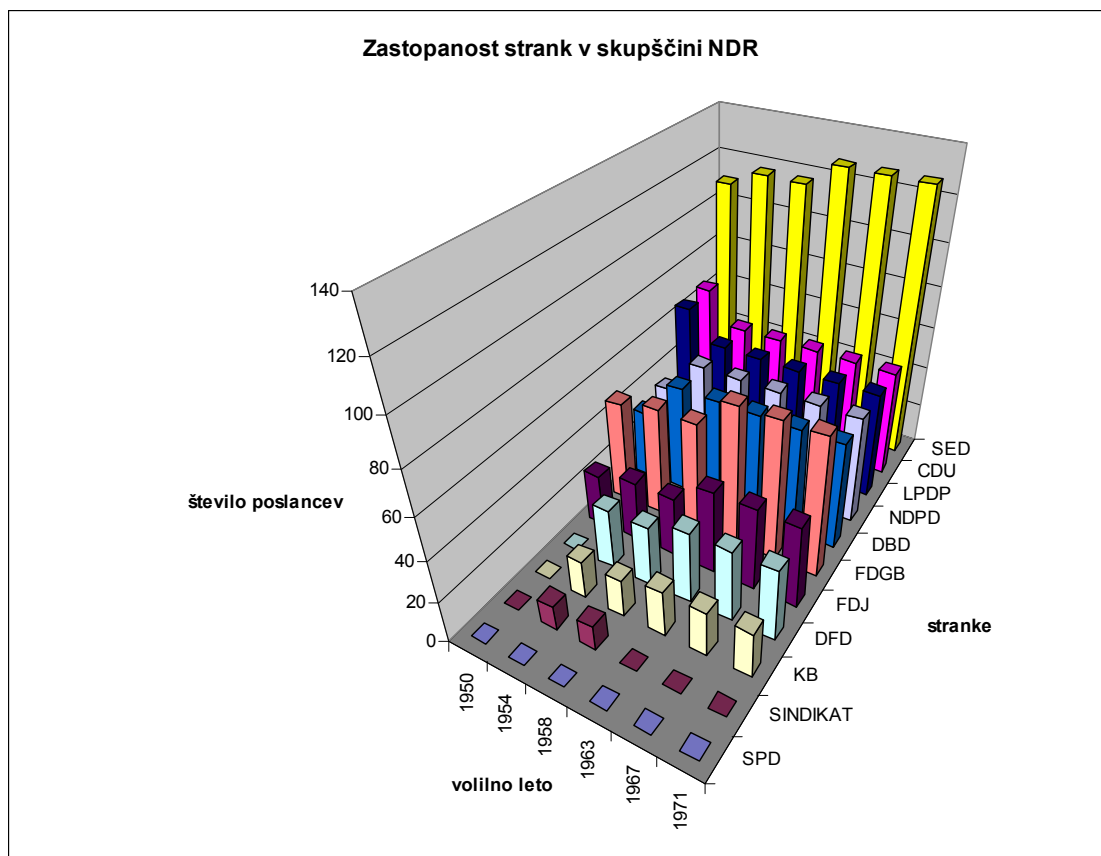
Nastanek in delovanje Stasija do približno sredine 50-ih let je pod velikim sovjetskim nadzorom. Sovjeti so tako pogojevali nastanek tajne policije kot tudi njeno delovanje (Childs in Popplewell 1999, 45-46).

Zaradi razpleta dogodkov v zahodnih conah so bile v vzhodni coni in pa tudi v Vzhodnem Berlinu 15. in 16. maja 1949 izpeljane volitve. Tako je bila ustanovljena Lista enotnosti, ki je združevala vse stranke in ostale politične organizacije. Tako je stranki SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands) pripadlo 25 % mest,

CSU-ju in liberalcem 15 % mest, preostala mesta pa so si razdelile druge organizacije in stranke. Vzporedno z volitvami so izpeljali še referendum o nemški enotnosti. Če verjamemo rezultatom (glede na vse mogoče špekulacije), je 66,1 % ljudi glasovalo za Listo enotnosti. General Čuikov, šef vzhodnega dela vojaške administracije, je prenesel oblast na vlado Nemške demokratične republike (NDR). Tako so razglasili prijateljstvo med NDR in Sovjetsko zvezo, v katerem sta imeli socialistična ureditev in Sovjetska zveza prevladujoč vpliv. Na ta način je bila ustanovljena Nemška demokratična republika. Tako lahko sklepamo, da je bila NDR vse od ustanovitve dejansko satelitska država Sovjetske zveze, katera je vsaj v začetku imela popoln nadzor nad delovanjem novo ustanovljene države. Sovjetska zveza je tako pogojevala tudi delovanje Stasija, ki ga v grobem lahko razdelimo v dve fazi. Prvo fazo delovanja zaznamujeta fizični pritisk, najpogosteje takrat, ko so želeli priznanje posameznika, ter aretacije, ki so potekale zgolj na podlagi suma protidržavne dejavnosti. To obdobje traja od nastanka Stasija pa nekje do sredine 70. let. Druga faza pa je bila usmerjena v učinkovit nadzor nad nasprotnikom in po možnosti razkrojevanju njegovega delovanja od znotraj. Takšen pristop je sicer pomenil manj fizičnega nasilja, aretacij in obsodb, vendar je povzročal veliko več strahu, negotovosti ter psihološkega nasilja nad opazovanim (Pivec 2008).

² MGB – Ministrstvo za državno varnost

Graf 3.1: Zastopanost strank v skupščini³ Nemške demokratične republike

Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 136).

Z omenjenim grafom želim opozoriti na dominantnost stranke SED (vse od ustanovitve NDR – leta 1950 pa do leta 1971) v skupščini NDR. Dominantnost stranke je veskozi postopoma naraščala do leta 1971 ter potem vse do razpada države trdno držala prvo mesto. Ostale stranke, ki so bile izvoljene v skupščino, naj bi dajale vtis demokratičnosti, vendar niso imele nikakršne vloge pri odločanju, saj je bila moč v rokah partije. Pomembna je še stranka FDJ (Freie Deutsche Jugend), ki sicer ni imela dominantne vloge, vendar je zanimiva z vidika, da je veliko članov te stranke kasneje postalo sodelavcev Stasija. V omenjeno stranko so vstopali mladi med 14-im in 25-im letom starosti. Članstvo v stranki, ki je vsiljevala marksistično-leninistično ideologijo, je bilo

³ Skupščina v Nemški demokratični republiki se je imenovala Volkskammer.

sicer prostovoljno, vendar tisti, ki se iz osebnih ali kakršnih koli drugih razlogov niso želeli včlaniti, so bili prikrajšani za vrsto ugodnosti. Stranka FDJ v določenih segmentih spominja na Hitlerjevo organizacijo Hitlerjugend. Res, da je to bila paravojaška organizacija, ki je bazirala na doktrini antisemitizma in povelečevanja arijske rase, vendar je možno potegniti vzporednice z vidika starostne strukture pripadnikov in kar je še pomembnejše – z vidika ideološke pripadnosti.

3.2 Nastanek in razvoj Stasija v letih 1950 – 1953

8.2. 1950 je skupščina NDR sprejela Zakon o ustanovitvi Ministrstva za državno varnost. Nadalje je bil teden dni kasneje po ustanovitvi Ministrstva na čelo le tega imenovan Wilhelm Zaisser⁴ s strani Walterja Ulbrichta⁵ generalnega sekretarja vladajoče stranke SED. Kot zanimivost lahko povemo, da je bilo leta 1953 v vladajočo stranko SED vključenih več kot 96 000 bivših članov NSDAP (Nationalsozialistische Deutschlands Arbeit Partei) – stranka katero je Adolf Hitler v 30-ih letih popeljal na oblast, in ki je poosebljala nacizem (Knabe 2007, 49).

Mielke je bil imenovan za državnega sekretarja in namestnika ministra. Minister pa je bil imenovan tudi v predsedstvo SED in njen politburo (Childs in Popplewell 1999, 46-49). V tem prvem obdobju obstoja Stasija se je počasi začela oblikovati tudi njegova organizacijska struktura, ki se je razvijala zelo specifično, in to skozi več različnih dekad. Stasi je do leta 1952 razvil sledeče oddelke: Abteilung I (policijske enote v pripravljenosti), Abteilung II (tajnopolicijsko delovanje v zahodni Nemčiji), Abteilung III (nacionalno gospodarstvo), Abteilung IV (kontraobveščevalna dejavnost), Abteilung V (politična ilegala, stranke, verske skupnosti), Abteilung VI (civilni državni aparat),

⁴ Wilhelm Zaisser je bil prvi vzhodno nemški minister za državno varnost. Imenovan je bil po navodilih Moskve, vendar je imel veliko vlogo pri njegovem imenovanju tudi Walter Ulbricht, takrat predsedujoči stranki SED. Sicer je bil pa Zaisser tudi udeleženec španske državljanske vojne ter dejaven član KPD (Komunistische Partei Deutschlands) (Childs in Popplewell 1999, 47).

⁵ Walter Ulbricht postane prvi predsednik stranke SED in s tem “ prvi mož “ v novoustanovljeni državi, vendar je bil hkrati podrejen navodilom Moskve. Ulbricht se je veliko bolj prizadeval vzpostaviti komunistično oblast v Nemčiji in odpraviti kapitalizem, kakor pa kaznovati nacistične zločine. Verjel je, da je, možno nacizem izkoreniniti iz Nemčije z izvedbo družbeno-ekonomske preobrazbe, odgovornost posameznika in moralna odgovornost pa jih nista posebej zanimali (Judt 2007, 78-79). Ulbricht je bil tudi velik privrženec politike takratnega sovjetskega voditelja Hruščova, ki se je v prvi vrsti zavzemal za nacionalizacijo in kolektivizacijo kmetijstva in industrije v letih med 1956-63 (Bender 1995, 96).

Abteilung VII (policija), Abteilung VIII (aretacije, različna opazovanja), Abteilung IX (preiskovalni organ), Abteilung X (pregon), Abteilung XI (šifrirna služba), Abteilung XIII (promet), Abteilung XIV (preiskovalni zapor/kazenski zapor) ter Oddelek evidence in statistika.

Glavna preiskovalna metoda so bile samovoljne aretacije ter izsiljevanja priznanj s pomočjo različnih tehnik in oblik mučenja. Obtoženim so predvsem želeli dokazati sodelovanje s zahodnimi tajnimi službami in vzhodno-nemško opozicijo (Dennis 2003, 53-55).

Leta 1952 pride do reorganizacije na upravnem področju. Upravna reforma je prejšnjih 6 pokrajinskih uprav (Lander) nadomestila s 15-imi okraji ter 211-imi okrožji, ki so v bistvu bile podenote okrajnih uprav (Henning 1993, 280-281).

Ob nastanku je imelo ministrstvo okrog 1.100 zaposlenih, potem pa se je število zaposlenih postopoma povečevalo v skladu s potrebami ministrstva. V začetnih fazah delovanja ministrstva so bili vodilni kadri v večini dolgoletni pripadniki nemške komunistične partije. Veliko je bilo tudi takih, ki so del druge svetovne vojne preživeli v raznih koncentracijskih taboriščih. Za vodilni kader je bilo tudi značilno, da je prihajal iz manj privilegiranih, nižje izobraženih slojev. To se je kasneje kazalo tudi v njihovem načinu vladanja. Ministrstvo je za svoje prioritete naloge določilo varovanje nacionalne lastnine, različne akcije proti sabotazam, vohunstvo, ohranitev demokratičnih vrednot – po njihovih merilih itd. Ministrstvo je svoje sodelavce rekrutiralo iz vodilne stranke SED in FDJ-ja (Freie Deutsche Jugend). Stasi ni imel problemov samo z obsegom sil ampak tudi s kvaliteto. Znano je namreč, da je imel Stasi v svojih začetkih zelo malo fizično in psihično izurjenih ljudi. V večini jih je družila ideološka pripadnost (Childs in Popplewell 1999, 48).

Wilhelm Zaisser je bil 18. 7. 1953 odstavljen z mesta ministra, predvsem oz. izključno zaradi junijskega upora, ki se je zgodil 17. 6. 1953. Zaisser je utrpel hude sankcije za človeka, ki je bil postavljen na tako pomembno funkcijo. Izgubil je mesto v politbiroju in CK-ju, tako da je leta 1954 zapustil še stranko. Za svoj neuspeh se je zagovarjal s tezo, da imajo popolni nadzor Sovjeti ter da bi morali oni ukrepati, oz. da ni naredil ničesar, kar ne bi bilo v skladu s sovjetsko nadoblastjo (Childs in Popplewell 1999, 52-53).

3.3 Čas pod Wollweberjem od 1953 do 1957

Naslednik Zaisserja je tako postal Ernst Wollweber, Mielke pa je tako še vedno ostal na namestniškem mestu. To je bil za Mielkeja hud udarec, saj je želel napredovati po lestvici navzgor. Vendar je bil na mesto šefa ministrstva imenovan Wollweber, saj je tako želela uradna Moskva. Pobudnik za imenovanje le tega je bil Semyonov. Wollweber je bil človek, ki je imel izkušnje z obveščevalno službo in to je prevladovalo pri odločitvi Sovjetske zveze za imenovanje šefa ministrstva.

Septembra 1953 je politbiro tudi uradno sprejel naloge, ki naj bi jih Stasi opravljal. Naloge so bile sledeče: špijonaža na Zahodu, nadzor nad delom blokovskih strank, masovnih organizacij, verskih skupnosti, inteligence, mladine, boj proti sabotажam v gospodarstvu, nadzor nad oboroženimi enotami, sodelovanje s policijo, varovanje pomembnih oseb. Zunanjepolitična obveščevalna služba, ki je delovala pod imenom Inštitut za raziskovanje na ekonomskem področju (Institut für Wirtschaftswissenschaftliche Forschung) je postala del Stasija kot oddelek Hauptabteilung XV. Bila je nosilec obveščevalne dejavnosti izven meja NDR ter se tako leta 1956 preimenovala v Hauptverwaltung A / HVA (Childs in Popplewell 1999, 60-63). Stasi je tako tudi uradno sprejel vse naloge, ki naj bi jih opravljal, vendar so kmalu po junijski delavski vstaji (17. junij 1953)⁶ ugotovili, da je potrebno več pozornosti nameniti kontroli lastnega prebivalstva – poskušati predvideti kaj lahko posameznik oz. skupina ljudi stori (Kenntemich 1994, 38-39).

V dobrih petih letih obstoja Stasija se je število zaposlenih dvignilo na 14.900, vendar je nadalnje naraščanje iz neznanega razloga ustavil Wollweber. Pogoji za pridobitev delovnega mesta se niso spremenili, saj je bodoči kandidat moral biti goreč pripadnik komunizma, kljub temu pa se na delovno mesto ni mogel prijaviti sam, saj ga je izbralo ministrstvo (Gauck 1995, 61).

⁶ 17. junij 1953 pomeni neke vrste prelomnico v obstoju NDR, saj so do takrat bili mnenja, da se kaj takega ne more zgoditi. Delavsko vstajo so v ZRN poimenovali tudi kot »Dan nemške enotnosti«. Na ta dan so demonstracije potekale v več kot 250 mestih in krajih NDR, saj so ljudje želeli pokazati, da si želijo svobode in demokracije. Demonstracije so potekale v 11-ih od skupno 15-ih okrajev ter v 113-ih od skupno 211-ih okrožij. Centri upora so bili v Berlinu, Halleju, Leipzigu, Merseburgu, Magdeburgu, Gorlitzu in Bitterfeldu. Vstaja je bila še v istem dnevu krvavo zatrta po vzoru Sovjetov (Steininger 1996, 228).

To je pomenilo sledeče – Stasi ni zaupal nikomur, saj so bodočega uslužbenca preverjali na vse mogoče načine, za katere niti sam ni vedel, ter ga šele potem povabili na razgovor. Če je bil nekdo izbran kljub svojemu nasprotovanju, službe v njihovih vrstah ni smel zavrniti, saj so zavrnitvi sledile kazenske sankcije.

K zaključku poglavja naj dodam še to, da je Wollweber 1.11. 1957 odstopil zaradi vse glasnejšega nasprotovanja Ulbrichtu. K temu ga je vzpodbudilo Hruščevo⁷ razkritje Stalinovih zločinov na XX. Kongresu sovjetske komunistične stranke (Kenntemich 1994). Wollweberja so februarja 1958 izločili še iz CK-ja.

3.4 Nastajanje moderne tajne policije v letih med 1957 – 1971

Leta 1957 prevzame vodenje Ministrstva za državno varnost Erich Mielke⁸.

Z njegovim nastopom na političnem prizorišču se prične odpirati nova dekada vodenja. Mielke je bil goreč pripadnik komunistične misli ter velik birokrat. Močno se je zavedal trditve, da Ministrstvo za državno varnost predstavlja t.i. meč in ščit partije (Koehler 1999, 28-29).

⁷ Nikita Sergejevič Hruščov se je rodil 17. aprila 1894 v vasi Kalinovka. Umrl pa je 11. septembra 1971 v Moskvi. Hruščov se je že med prvo svetovno vojno pridružil delavskim sindikatom, komunistom pa med oktobrsko revolucijo. Partiji se je tako uradno pridružil leta 1918, od leta 1934 je bil član CK komunistične partije Sovjetske zveze, od leta 1939 pa je bil član politbiroja. Po smrti Stalina, leta 1953, je po kratkem političnem boju za oblast postal prvi sekretar komunistične partije Sovjetske zveze in s tem tudi formalni voditelj te države. Hruščov je bil zmeren politik, ki se je distanciral od Stalinovega terorja, ter si tako nehote nakopal veliko političnih nasprotnikov. Razkrinkal je Stalinove zločine, vendar je bil zelo nedosleden, ko se je omejil le na stalinske represije proti komunistom po letu 1934. Tako je še naprej pustil brez obsodbe nasilno kolektivizacijo in desetine milijonov žrtev, ki so jih zahtevali Stalinovi samovoljni posegi. Tudi v zunanji politiki je sprva kazalo, da bo vnesel obetavne spremembe med kapitalizmom in socializmom, da bo možna t.i. koeksistenca, vendar iz tega ni bilo nič, saj so Sovjeti na ta način začeli izgubljati podporo kitajske velesile. Vendar s tem posegom Hruščovega voluntarizma na mednarodnem področju še ni bilo konec, saj je pod svoje okrilje prevzel kubansko revolucijo, ter na Kubi začel nameščati jedrske rakete. Kot vemo mu ta projekt ni uspel, zato je njegov ugled v mednarodni skupnosti močno upadel, zato so tudi njegovi politični nasprotniki imeli dokaj široko fronto podpore, kajti njegov voluntarizem je vznemiril tako partijski in državni aparat kot tudi gospodarske funkcionarje, zato so ga leta 1964 po hitrem postopku odstavili. Zamenjal ga je Leonid Brežnjev (Rupnik 1999, 158-164).

⁸ Erich Fritz Emil Mielke se je rodil 28. decembra 1907, umrl pa je 21. maja 2000 v Berlinu. Leta 1931 je pobegnil v Moskvo, kjer je obiskoval Mednarodno Leninovo šolo, ki je veljala za elitni poligon za komunistične voditelje. Sodeloval je s Stalinovo tajno službo NKVD. V letih od 1957 do 1989 je bil minister za državno varnost in si tako utrdil svojo moč znotraj partije in v državi. Dolgotrajno ministrovanje si je prislužil z neomajno poslušnostjo Ulbrichtu in kasneje Honeckerju. V času njegovega ministrovanja je zanj delalo 85.000 uradno zaposlenih uslužbencev ter še okoli 170.000 neuradnih sodelavcev. Kot zanimivost naj povem, da po padcu Belinskega zidu ter posledično razpadu NDR Erich Mielke ni bil nikoli obsojen za svoje zločine (Funder 2004, 66-67).

Po letu 1958 začne neposreden sovjetski vpliv padati, zato Stasi dobi status kooperativne sile, vendar se je potrebno zavedati, da se nikoli niso popolnoma znebili sovjetskega vpliva in nadzora. V tem obdobju je bil Ulbricht praktično neformalni vodja Stasija, tako da je v tem času prišlo do intenzivnejšega odkrivanja notranjih sovražnikov z različnimi metodami o katerih bomo govorili v enem izmed naslednjih poglavij. Ko je bil postavljen Berlinski zid je imel Stasi pomembno vlogo pri prebegih na Zahod ter močno vlogo pri kolektivizaciji in nacionalizaciji kmetijstva (Weber 2002, 126-129). V letih 1956-60 na plenumu stranke SED predstavijo t.i. drugo petletko – to je bilo t.i. plansko gospodarstvo, ki so ga prevzeli od Sovjetov. Bistvo druge petletke je bila modernizacija, mehanizacija in avtomatizacija. Sledili so tudi razvoju jedrske energije, tako da so leta 1957 zagnali prvi jedrski reaktor v NDR. V letih 1958-59 so začeli s t.i. prostovoljno kolektivizacijo, ki pa ni prinesla želenih učinkov, zato postane gospodarstvo posredno pomembno območje nadzora (Henning 1993, 280-281).

V tem obdobju se tudi močno poveča število t.i. neuradnih sodelavcev Stasija. Številke so se gibale od približno 17.000 ko je Mielke prišel na oblast pa do številke 45.000 leta 1971, ko mesto generalnega sekretarja SED od Ulbrichta prevzame Erich Honecker (Gauck 1995, 61).

3.5 Zadnje pomembno obdobje Stasija v letih 1971 – 1989

V uvodu v to poglavje bi najprej izpostavila zamenjavo Ulbrichta na čelu stranke SED. Zamenjal ga je Erich Honecker.⁹ Tudi Erich Mielke je hitro napredoval po hirarhični lestvici navzgor. V letu 1971 je postal član politbiroja, vseskozi pa je vodenje in delo ministrstva usklajeval s Honeckerjem. To obdobje je spet eno bolj represivnih v obstoju Stasija, s to razliko, da so delovali bolj prikrito. To lahko na nek način spet povežemo z

⁹ Erich Honecker se je rodil 25. avgusta 1912, umrl pa je 29. maja 1994. Pri svojih 24-ih letih se pridruži Komunistični partiji Nemčije ter tako počasi a vztrajno gradi svojo kariero v partiji. Leta 1946 postane eden prvih članov novoustanovljene stranke SED, ki je bila kasneje vodilna in praktično edina stranka v NDR. Leta 1958 postane član Centralnega komiteja, kasneje – leta 1971 pa postane vodilni sekretar CK-ja vladajoče stranke SED. Na to pozicijo je prišel tudi s pomočjo SZ, saj je bil njen velik zagovornik. Na čelu stranke ostane praktično do njenega skorajšnjega konca – 18. oktobra 1989, ko ga zamenja Egon Krenz. Za svoje zločine ni bil nikoli pravnomočno obsojen zaradi bolezni, bil pa je izgnan iz države, tako da je svoja zadnja leta življenja preživel v Čilu.

delovanjem političnega vrha v Sovjetski zvezi. Ko leta 1964 na čelo Centralnega komiteja Komunistične partije SZ pride Leonid Brežnjev so v kasnejših, posebej v sedemdesetih letih vidni vplivi tudi na politični vrh NDR, saj je mesto šefa KGB prevzel Jurij Vladimirovič Andropov.¹⁰ KGB je imel tako neposreden kot kasneje samo še posreden vpliv na delovanje Stasija, vendar je bil ta vpliv dovolj močan, da je še vedno dosegal želene učinke kot so poslušnost in koeksistenca.

NDR se je v tem času pričela odpirala na Zahod, pa tudi menedžerji so imeli pomembno vlogo, saj so že bili vpeti v tokove svetovnega gospodarstva, doma pa so se vsak dan spoprijemali s praktičnimi težavami domačega gospodarstva. Pomemben dejavnik so bili tudi vplivni disidenti, ki so vzpostavili stike na Zahodu, pomembno vlogo pri vsem tem pa je imela tudi 1975. leta sprejeta Helsinška sklepna listina o človekovih pravicah. Stasi je postajal v sedemdesetih letih zaskrbljen nad vedenjem vzhodnonemških diplomatov, ki so sodelovali pri oblikovanju listine. Stasi je bil mnenja da nasedajo zahodnim politikom (Lindenberger 2008).

Stasi je začel kazati zanimanje za tiste državljane, ki so se zavzemali za večje spoštovanje človekovih pravic in za tiste, ki so želeli potovati na Zahod. Na ta način ni zmanjšal svojih aktivnosti, marveč je le spremenil metode delovanja in jih prilagodil trenutnemu stanju. Zato so povečali število neuradnih sodelavcev, saj niso mogli več delovati tako odkrito kot doslej. Leta 1973 je bilo pri Stasiju zaposlenih 52 700 oseb, leta 1975 59 500 oseb, konec leta 1981 pa že kar 81 500 oseb (Gauck 1995, 61).

Posledično je povečanemu številu sodelavcev sledila tudi manj kvalitetna izobrazba letih, ker so nove sodelavce iskali v nižje izobraženih slojih prebivalstva. Najpomembnejša pa je bila mreža neuradnih sodelavcev, saj se je njihovo število leta 1975 povzpelo na blizu 180.000 oseb. Pomembno je poudariti tudi dejstvo, da je bila velika večina pripadnikov vladajoče stranke SED, zato so bile njihove informacije takorekoč neuporabne (Gauck 1995, 62-63). V začetku osemdesetih let je ministrstvo nadzorovalo

¹⁰ Jurij Vladimirovič Andropov se je rodil leta 1914 v Nagutskaji, umrl pa je leta 1984 v Moskvi. Andropov je bil od leta 1973 na čelu KGB-ja, leta 1982 pa je na čelu šefa države nasledil Leonida Brežnjeva. Bil je ideolog partije in od njega se je pričakovalo, da bo naredil red v sovjetski družbi in gospodarstvu. Sprva je dajal vtis, da želi izkoreniniti korupcijo v vseh slojih partijsko-državne nomenklature, saj je milica množično preverjala ljudi med delovnim časom. Na mednarodnem področju so v času njegove vladavine odnosi med Vzhodom in Zahodom dosegli najnižjo možno točko. Tak sistem vladanja je bil prisoten vse do leta 1985 ko na oblast pride Mihail Gorbačov z radikalnimi pozitivnimi spremembami v sovjetskem političnem vodstvu (Rupnik 1999, 166-167).

večino družbenega življenja, saj je doseglo največjo stopnjo moči v zgodovini svojega obstoja. Radikalne spremembe so posredno nastale v NDR leta 1985 ko v Sovjetski zvezi na čelo šefa države postavijo Mihaila Gorbačova¹¹. Najbolj je znan po uvedbi perestrojke (gospodarske reforme) ter glasnosti (svobodi govora). Junija 1988 je za vlade držav vzhodnega bloka razglasil načelo svobodne izbire ter jim odrekel podporo sovjetskih vojaških sil. Za razliko od drugih držav članic Varšavskega pakta je imela NDR šibko kulturo opozicije – po eni strani zaradi temeljitosti delovanja Stasija, po drugi pa je bila NDR edina država vzhodnega bloka, ki je lahko svoje nasprotnike poslala drugam – v Zvezno republiko Nemčijo, kjer jih je Zahodu prodala za konvertibilno valuto. Ta postopek je bil učinkovit vse do poznih osemdesetih let, ko so ljudi do množičnih protestov dejansko opogumile šele radikalne spremembe v sovjetskem političnem vrhu (Funder 2004, 69-70).

3.6 Ukinitev / razpustitev Stasija 1989/90

7. oktobra 1989 je NDR praznovala štirideset let obstoja. Dva dni kasneje pride do velikih demonstracij v Leipzigu, kjer je na ulice prišlo okrog 70.000 protestnikov, ki so si želeli konec terorja Stasija. Demonstracije so se od tega večera naprej samo še širile, vendar si je partija z zamudo skušala popraviti svojo javno podobo kot da že ne bi slutila svojega kolapsa. 17. oktobra je Honeckerja na čelu stranke SED zamenjal Egon Krenz, vendar kljub temu da je bil praktično nepoznan, je bil kot visok funkcionar partije osovražen. 9. novembra istega leta se je na izredni seji sestal politbiro ter skušal z omiljenjem prepovedi potovanj ublažiti krizo. Začeli so tudi z rednimi tiskovnimi konferencami za mednarodne medije, vendar prepozno (Funder 2004, 66-73).

¹¹ Mihail Sergejevič Gorbačov se je rodil leta 1931 v Sovjetski zvezi. Bil je vpliven ruski politik, pravnik in predsednik Sovjetske zveze v letih 1985-1991. Leta 1985 je že kot uveljavljen politik prevzel oblast na takratnem sovjetskem političnem prizorišču. Bil je mlad politik, ki je prepričal s svojim nekonvencionalnim pristopom na mednarodnem prizorišču. Od leta 1980 je bil polnopravni član politbiroja. V svetu je postal prepoznaven po svojih reformam, in sicer: uskorenije, glasnost in perestrojka. Reforme so prinesle veliko pozitivnih sprememb, vendar je kljub vsem dodelavam spredel da ni mogoče rešiti Sovjetske zveze iz vedno bolj poglobljajoče se krize, saj se je nenazadnje kriza poglobljala predvsem zaradi oboroževalne tekme s Zahodom. Sovjetsko zvezo je želel na vsak način približati evropskim civilizacijskim normam. Zavzemal se je za demokratične spremembe in bil tako v NDR kot drugih političnih vrhovih socialističnih državah neprijatelj (Rupnik 1999, 170-175).

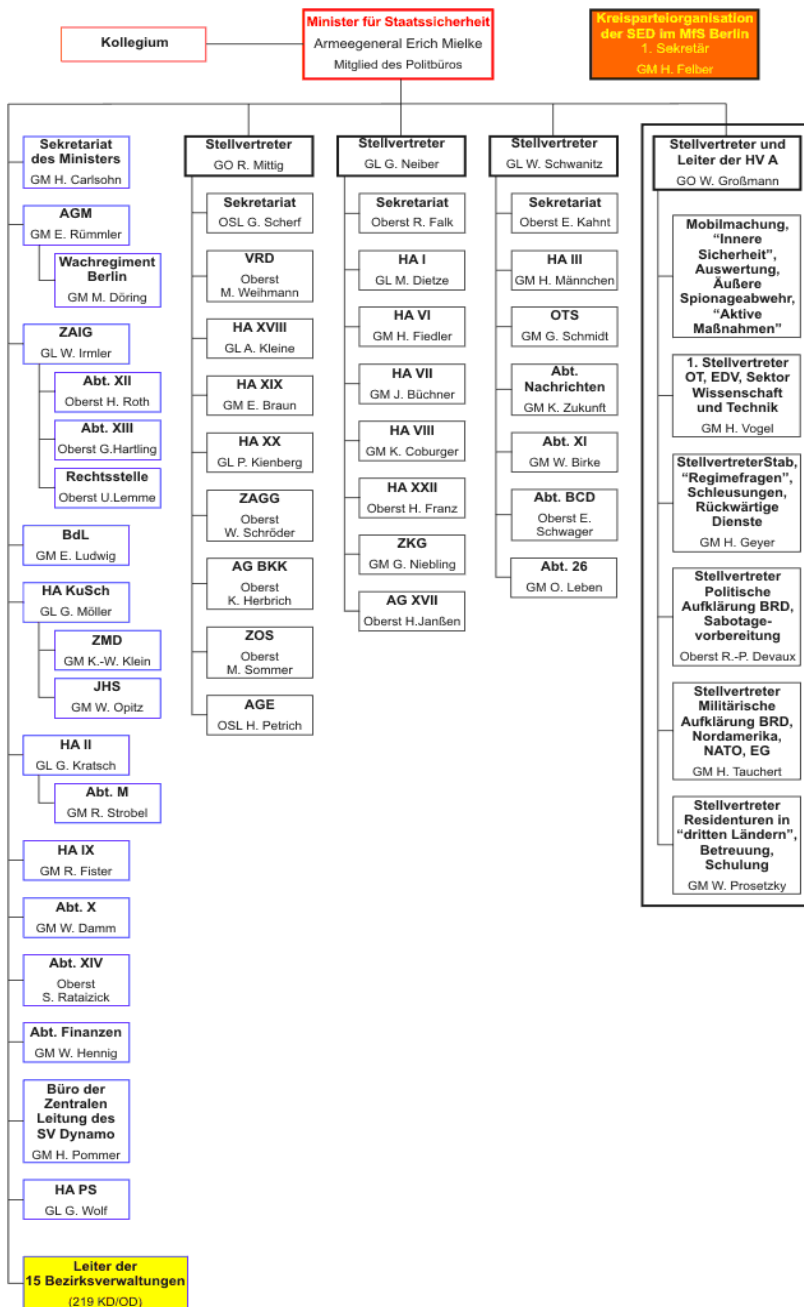
7.11.1989 je celotna vlada odstopila, vključno z Mielkejem, ki je bil 3.12.1989 skupaj z Krenzem izključen iz partije, v naslednjih dneh pa je zapustil še politbiro in stranko SED ter bil 7.12.1989 aretiran. Vodja je postal Hans Modrow, politik iz Dresdna. Odločil se je spremeniti ime "Ministrstvo za državno varnost" v "Upravo za narodno varnost" (Amt für Nationale Sicherheit). To je bila le kozmetična reforma kateri ni nihče več nasedel. Ko je partija začela izgubljati državo iz prijema, se je začela pogajati z Runden Tisch, konzorcijem vzhodnonemških aktivistov. Navkljub vsemu so tudi v vrste konzorcija vtihotali ovaduhe Stasija, vendar je Runden Tisch 7.decembra 1989 na svojem prvem sestanku suvereno sprejel resolucijo o svobodnih volitvah in razpustitvi Stasija pod civilnim nadzorom (Funder 2004, 77).

Tako je vlada kot poskus rešitve Stasija ohranila oddelek HVA kot obveščevalno službo NDR (Nachrichtendienst der DDR) in Urad za zaščito ustavnega reda (Verfassungsschutz der DDR), vendar jih je kmalu zaradi pritiska javnosti opustila. Enota HVA je dobila dovoljenje, da se razpusti do 30.6.1990, kar ji je omogočilo, da je uničila skoraj vso pomembno dokumentacijo (Pivec 2008).

Od leta 1989 do oktobra 1990 je v Nemčiji tlela vroča razprava o Stasijevih dosjejih. Kaj narediti z dosjeji? Jih zažgati ali jih odpreti? Mnenja so bila različna, saj so nekateri trdili, da se ne sme ignorirati preteklosti, spet drugi so bili mnenja, da je odpiranje dosjejev za javnost lahko nevarna. Tako so se na koncu odločili, da nekatere dosjeje uničijo, nekatere zaprejo za določen čas, preostale pa odprejo. Avgusta 1990 je prvi in edini izvoljeni parlament NDR sprejel zakon, ki je ljudem dal pravico vpogleda v svoje dosjeje, vendar so morali dodati še aneks k pogodbi, ki je urejal dostop do dosjejev. Tako je postala Nemčija edina država vzhodnega bloka, ki je svojim ljudem pokazala njihove lastne dosjeje (Funder 2004, 76-79).

4 Struktura¹² Ministrstva za državno varnost

4.1: Organigram – prikaz sestave ministrstva na državni ravni

Vir: Struktur und Aufgaben des MfS (2009).

¹² Pojem struktura opredeljuje nekaj kar je določeno z razporeditvijo elementov oz. z nečim kar je določeno z odnosi, razmerji med elementi, ki sestavljajo celoto.

Sedež Ministrstva za državno varnost se je nahajal v vzhodnem Berlinu. Iz organigrama je razvidno, da se je ministrstvo delilo v številne podenote: glavne uprave (Hauptverwaltungen), uprave (Verwaltungen), glavne oddelke (Hauptabteilungen), samostojne oddelke (selbstständige Abteilungen), delovne skupine (Arbeitsgruppen); vse kategorije so imele svoje specifične naloge. Minister je imel ob sebi Kolegij trinajstih ministrov, katerih naloga je bila svetovanje ministru ter koordinacija dela. Štirje ministri trinajsterice so imeli privilegirani položaj in so predstavljali delegate oz. odposlance ministra. Bili so t.i. "Mielkejevi fantje". Prvi izmed delegatov je bil Rudi Mittig, ki je predstavljeno funkcijo opravljal od leta 1969 ter bil tudi član Centralnega komiteja stranke SED. Sledili so mu še Gerhard Neiber, Wolfgang Schwanitz in Werner Grossmann, ki je leta 1986 na čelu HVA¹³ (Hauptverwaltung Aufklärung) nadomestil dotedanjega prvega moža Wolfa¹⁴.

4.1 Pregled podenot Ministrstva za državno varnost

Oddelek HVA (Hauptverwaltung Aufklärung)

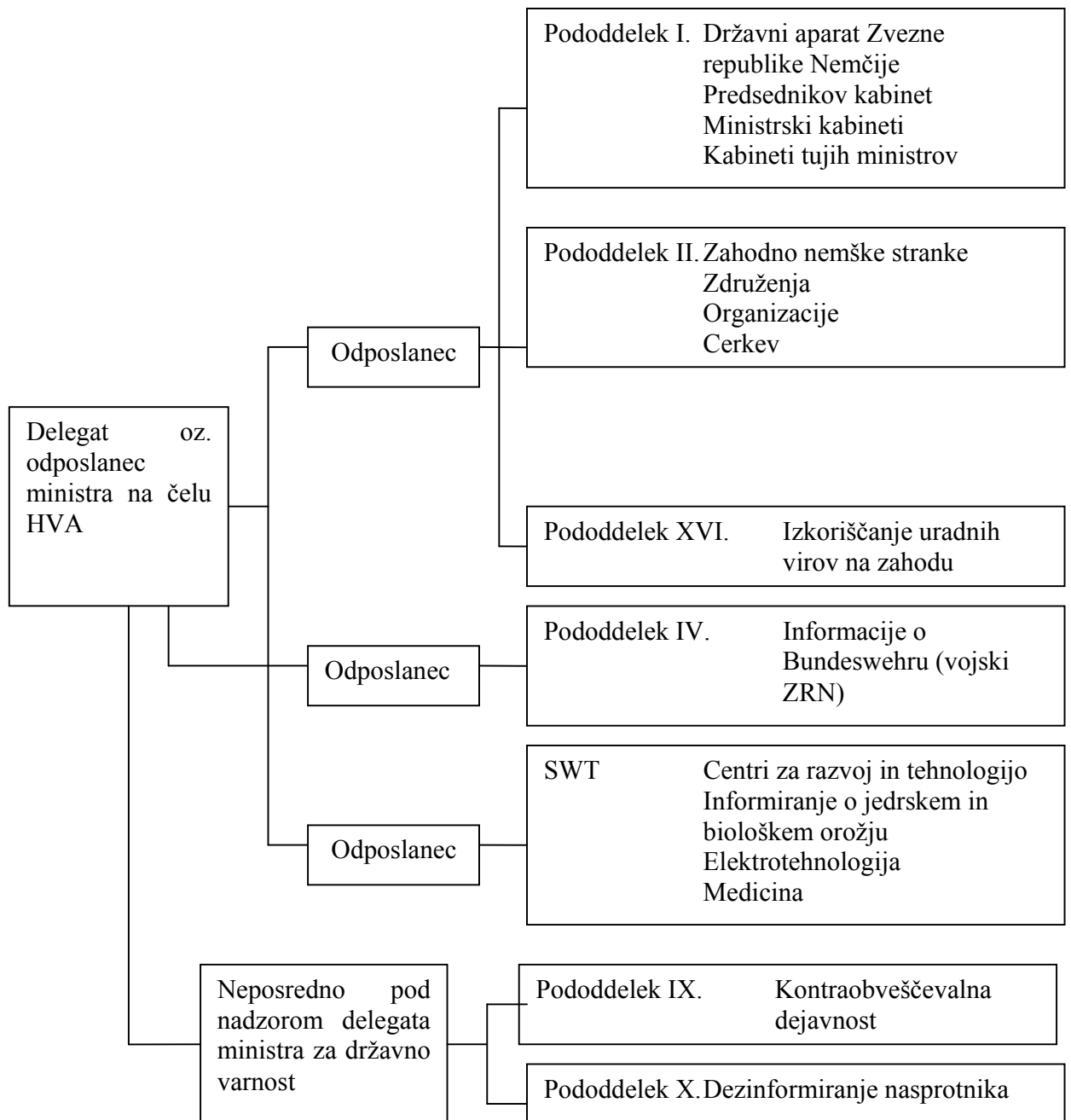
Elitni oddelek Stasija, ki se je ukvarjal s špijonažo v tujini. Iz organigrama 4.2 je razvidno, da je bil na čelu oddelka t.i. delegat oz. odposlanec ministra za državno varnost. Oddelek se je delil na šest glavnih pododdelkov. Vsak od njih je bil odgovoren za posamezno področje. Tako je bil HVA I odgovoren za špijonažo v državnem aparatu Zvezne republike Nemčije, predsednikovem kabinetu ZRN in za špijonažo v ministrskih kabinetih. Naloga HVA II je bila nadzirati stranke, združenja, cerkev in ostale zahodno-

¹³ HVA (Hauptverwaltung Aufklärung) - elitni oddelek Stasija, ki se je ukvarjal s špijonažo v tujini.

¹⁴ Markus Wolf se je rodil 19. januarja 1923 v Hechingenu. Zaradi simpatij s Stalinom in židovskih korenin je njegova družina po vzponu Hitlerja na oblast preko Švice prebегnila v Moskvo. Po koncu vojne je delal kot novinar v Vzhodnem Berlinu, ter pri 30-ih letih postal eden od ustanovnih članov Stasija. Bil je čekist in sovjetski državlján z generalskim činom KGB-ja. Vzhodnonemško tajno službo je vodil med letoma 1957 in 1987. Wolfova »glavna uprava za preiskovanje« je bila del Stasija, Wolf pa je tako nadziral preko 4000 vohunov. Znan je bil tudi pod nazivom »mož brez obraza«, saj ga med vodenjem tajne službe nikoli niso uspeli fotografirati. Po padcu berlinskega zidu in združitvi obeh Nemčij leta 1990 se je Wolf znašel na zatožni klopi zaradi vohunstva in izdaje. Obsojen je bil na šest let zapora, a je višje sodišče sodbo zavrnilo z utemeljitvijo, da je deloval v imenu suverene države Nemške demokratične republike, tako da je bil na koncu obsojen samo na dve leti pogojne kazni zaradi ugrabitev, ki so jih izvajali njegovi agenti. Umrl je leta 2006 v Berlinu (Lopušina 1999, 104-106).

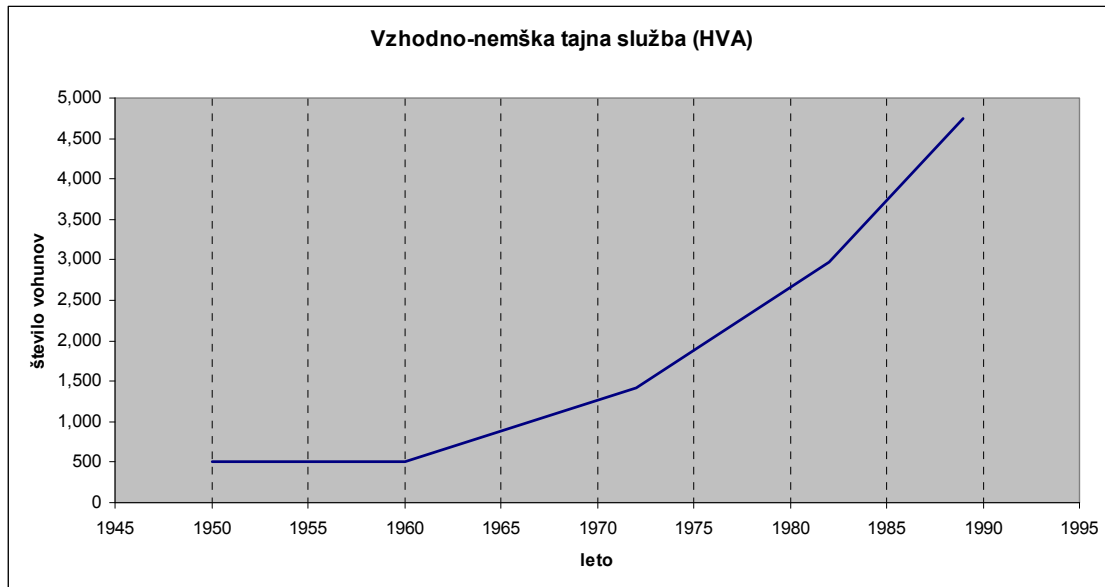
nemške organizacije. Pododdelek HVA XVI je bil odgovoren za izkoriščanje uradnih virov na Zahodu, pododdelku HVA IV je bila namenjena vloga zbiranja informacij, ki bi negativno vplivale na zvezno vojsko (Bundeswehr), SWT je bil odgovoren za špijonažo v centrih za razvoj, HVA IX za kontra-obveščevalno dejavnost ter oddelek HVA X, ki je skrbel za dezinformiranje nasprotnika. Iz organigrama je še razvidno, da sta pododdelka HVA IX ter HVA X neposredno pod nadzorom delegata oz. odposlanca ministra za državno varnost.

4.2: Organigram – prikaz sestave oddelka HVA

Vir: Prirejeno po Childs in Popplewell (1999, 164).

Graf 4.3: Porast sodelavcev (vohunov) HVA v letih 1950-1989

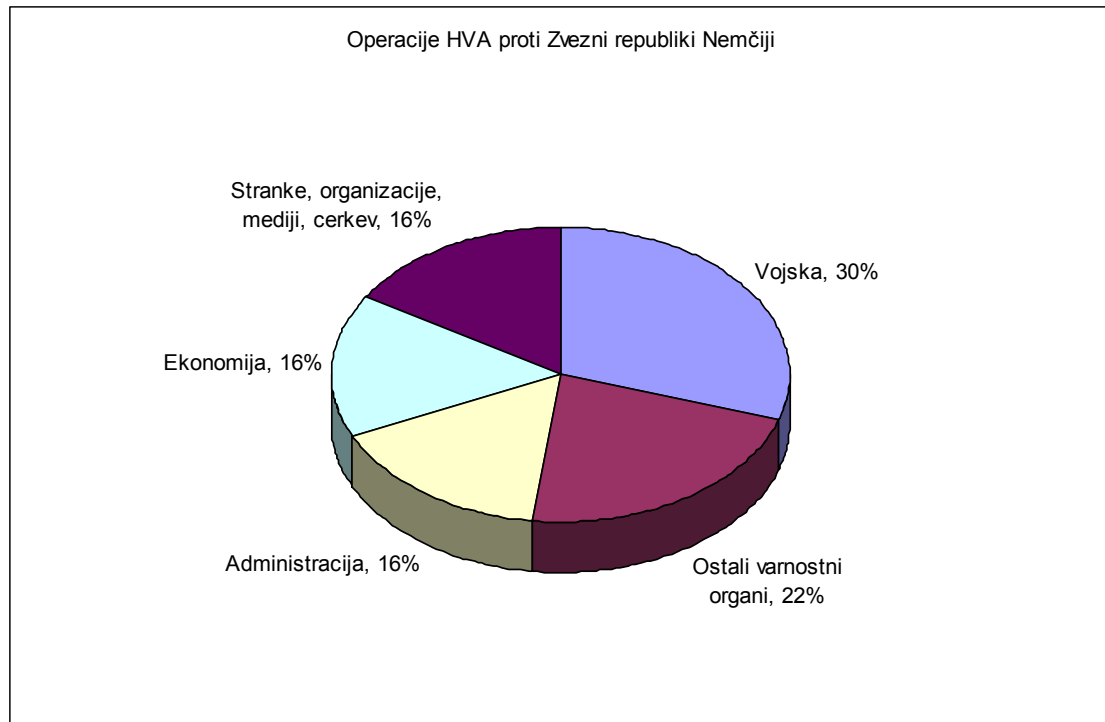
Vir: Prirejeno po Dennis (2003, 180).

Graf 4.3 prikazuje porast vohunov HVA v letih med 1950 in 1989. Vzrokov je lahko več. Eden izmed prvih je prav gotovo postavitve Berlinskega zidu. Naslednji prelom vidim v 70-ih letih ko postane primarna vloga vzhodno-nemške tajne službe neposredna podpora Ministrstvu za državno varnost, in sicer v smislu kar zadeva dogajanje na domačem političnem prostoru. V tem obdobju se je na vzhodno-nemških tleh počasi začela izoblikovati opozicija, ki je bila relativno šibka, vendar je za Stasi predstavljala določeno stopnjo nevarnosti.

Ostali pomembni dogodki, ki so posredno vplivali na porast vohunov so bili med drugim gibanje Solidarnost na Poljskem, ki je hitro začelo pridobivati podporo ter tudi vsa pogostejša gibanja za človekove pravice, ekološka gibanja... (Dennis 2003, 210).

Graf 4.4: Razdelitev aktivnosti HVA (v %) v Zvezni republiki Nemčiji

Iz grafa lahko razberemo, da je bilo največ aktivnosti usmerjenih proti vojski Zvezne republike Nemčije – Bundeswehru. Njihovi informanti pa so bili infiltrirani tudi v ekonomske, cerkvene, kulturno-umetniške in strankarske kroge ZRN.

Vir: Prirejeno po Dennis (2003, 180).

Oddelek je deloval na nivoju okrajev - Abteilung XV in se je ukvarjal s špijonažo v tujini. Glede števila agentov HVA je znanih malo podatkov in še ti se med seboj deloma razlikujejo, znan pa je podatek, da je bilo jeseni leta 1989 pri HVA zaposlenih 4744 poklicnih sodelavcev (Dennis 2003, 180).

Najpomembnejši cilji omenjenega oddelka so bili:

- zasledovanje in odkrivanje sovražnikovih oporišč znotraj NDR in v drugih socialističnih državah,
- ter pridobivanje podatkov o sovražnikovem potencialu in o njegovih glavnih centrih (Gauck 1995, 62).

Posebno pozornost je Stasi namenjal Združenim državam, Zvezni republiki Nemčiji, ostalim državam članicam NATO pakta in Zahodnemu Berlinu. Prav tako so se zanimali za stanje na kriznih žariščih in za stanje na Kitajskem. HVA je absolutni poudarek namenjala gospodarskemu, vojaškemu in političnemu področju. Na političnem področju je vdiral v politično situacijo nasprotne države ter poskušala vplivati na njen razvoj. Zavedati se je potrebno, da je imel Stasi svoje informante tudi v visokih političnih krogih tedanje Zvezne republike Nemčije. HVA je tako imela tudi pomembno vlogo pri pogajanjih obeh Nemčij, saj je kot običajno skušala predvideti namere nasprotne strani s pomočjo svojih infiltriranih informantov (Childs in Popplewell 1999, 71). Kot zanimivost lahko povem, da so se agentje HVA-ja vedno počutili nekaj posebnega, oz. več kot drugi uslužbenci Stasija. To so bili ljudje, ki so namesto uniform nosili obleke, bili izobraženi in imeli privilegirano življenje. Ker so se ukvarjali z Zahodom so imeli možnost potovati ter se precej razlikovati od drugih uslužbencev (Funder 2004, 240). HVA je pomagal državam tretjega sveta (Kuba, Mozambik, Tanzanija, Etiopija, Angola, Sudan, Nikaragva, Gana) pri oblikovanju njihovih tajnih služb ter izobraževal gverilce osvobodilnih gibanj Rodezije (ZAPU), Južne Afrike (ANC) in Namibije (SWAPO) (Pivec 2008).

V nadaljevanju bom predstavila še ostale glavne oddelke, samostojne oddelke in delovne skupine Ministrstva za državno varnost. Pri opredelitvi teh pojmov sem imela težave z dostopnostjo literature, zato so oddelki predstavljeni kratko, vendar še vedno zaobsegajo njihove glavne značilnosti po katerih so se razlikovali od ostalih oddelkov.

Oddelek Hauptabteilung I (vojaška obramba / Militarabwehr) je deloval izključno pod okriljem služb in enot vojske ter obmejnih enot NDR. Glavne naloge oddelka so se nanašale na preprečevanje vdora nasprotnikovih obveščevalnih služb (Dennis 2003, 50).

Oddelek Hauptabteilung II (kontraobveščevalna dejavnost / Spionageabwehr) je nadzoroval tuje obveščevalne službe in njihovo dejavnost znotraj NDR. Pozornost je bila usmerjena na delovanje tujih obveščevalnih služb, še posebej na njihove stike z državljani NDR (Dennis 2003, 50).

Oddelek Hauptabteilung III (prisluskovanje radijskim signalom/Funkmeßaufklärung) je predvsem prestrezal signale NATO pakta. Njihova glavna naloga je bila nadzorovanje povezav med zahodnim Berlinom in Zvezno republiko Nemčijo (Dennis 2003, 50).

Oddelek Hauptabteilung VI (kontrola potnih listov, turizem, Interhotel/Paßkontrolle, Tourismus, Interhotel) je nadzoroval mejni turistični promet (Dennis 2003, 52).

Oddelek Hauptabteilung VII (obramba / Abwehrarbeit) je imel za nalogo nadzorovati delovanje Ministrstva za notranje zadeve (Ministerium des Inner/MdI). To je bila njihova glavna naloga, poleg ostalih, ki so vključevale preprečevanje terorizma, nasilnih dejanj ter vzpostavitev koordinacije delovanja med Ministrstvom za notranje zadeve in Ministrstvom za državno varnost (Dennis 2003, 52).

Oddelek Hauptabteilung VIII (opazovanje, preiskovanje / Beobachtung, Ermittlung) je bil odgovoren za nadzor sumljivih oseb, nadzoroval pa je tudi tranzitne poti, da bi tako preprečeval zapuščanje NDR (Dennis 2003, 53).

Oddelek Hauptabteilung IX (preiskovalni organ / Untersuchungsorgan) je bil odgovoren za primere političnih kaznivih dejanj. To je bil oddelek, ki je lahko odločal o jetnikovi usmrtni, saj je vplival na obtožnico in posredno na potek sodnega procesa. Oddelek je bil poznan tudi po psihičnem terorju nad priprtimi, saj so zasliševanja lahko potekala tudi po dvajset ur skupaj, ne da bi obtoženec smel zaspati ali karkoli drugega. Psihični teror pa je hkrati vplival na jetnikovo razsodnost in umsko dožemanje zastavljenih vprašanj (Dennis 2003, 52-53).

Oddelek Hauptabteilung XVIII (nacionalno gospodarstvo / Volkswirtschaft) je nadzoroval finance, zunanjo trgovino NDR in gospodarski sektor. Oddelek se je osredotočil na preprečevanje sabotaje, korupcije, na preprečevanje vpliva drugih tajnih policij ter na zanesljivost potujočih kadrov (Dennis 2003, 57).

Oddelek Hauptabteilung XIX (promet, pošta, telekomunikacije/Verkehr, Post, Nachrichtenwesen) je nadzoroval pošto, železnice, prometno policijo in letališča (Dennis 2003, 57).

Oddelek Hauptabteilung XX (do leta 1964 HA V; državni aparat, cerkev, kultura, umetnost, opozicija/Staatsapparat, Kirche, Kultur, Kunst, Opposition)

Glavna naloga oddelka je bila preprečiti kakršnokoli delovanje opozicije ter preprečiti kritiko vladajočega sistema. Sicer pa je bil omenjeni oddelek znan po veliki mreži neuradnih sodelavcev, ki so bili razporejeni po vseh institucijah – od cerkve, zdravstva, medijev, kulture in izobraževanja, družbenih organizacij, na področju pravnih služb in pa tudi v samem državnem aparatu, saj Stasi ni nikoli ničesar prepustil naključju. Pomembno področje, ki je pripadalo temu oddelku je bilo kulturno življenje nasploh v NDR. Stasi je deloval prek svojih informantov s tega področja, hkrati pa je prej omenjeni oddelek imel tudi pristojnost opravljati cenzuro nad kulturnim življenjem (Dennis 2003, 57). Nadzor nad umetniško in kulturno sfero izvrstno prikaže film – Das Leben der Anderen, ki med drugim izpostavi tudi dejstvo, da pred roko Stasija ni bil varen nihče. Kot zanimivost velja poudariti, da film prikazuje obdobje sredine osemdesetih let, kjer so se takrat že povsod po Vzhodni Evropi vidno kazali znaki propadanja socialističnega sistema.

Oddelek Hauptabteilung XXII (obramba pred terorizmom / Terrorabwehr) je nadzoroval teroristične skupine in druge organizacije za katere je obstajala verjetnost, da so njihove akcije lahko uperjene proti NDR. Del sodelavcev je imel stike z organizacijami, ki so delale predvsem proti Zvezni republiki Nemčiji – takšna je bila RAF¹⁵, ki jo je Ministrstvo tudi delno podpiralo (Dennis 2003, 58).

¹⁵ RAF – Rote Armee Fraktion (Frakcija rdeče armade) je bila skrajno levičarska teroristična organizacija v Zvezni republiki Nemčiji med leti 1968-1998. Njihovi člani so večinoma prihajali iz srednjega razreda in bili skrajno marksistično-leninistično usmerjeni. Bili so poznani po umorih, ugrabitvah in izsiljevanjih. Njihova glavna tarča od sredine 70-ih let dalje so bili zahodno nemški industrialci, bankirji in policisti. Najvidnejša politična kriza, ki jo je skupina povzročila, je bila t.i. Nemška jesen leta 1977, ko so med drugim teroristi iz Palestine v povezavi z Baader-Meinhof ugrabili letalo družbe Lufthansa. Teroristična skupina je tako bila po 30-ih letih delovanja domnevno odgovorna za 34 smrtnih žrtev. V tem kontekstu jo omenjam zato, ker je bila povezana s Stasijem in sicer natančneje od marca 1978 dalje. Kot zanimivost velja omeniti, da so pripadniki RAF-a brez težav prečkali mejo med ZRN in NDR, saj jim je Stasi nudil finančno pomoč ter jim pomagal pri urjenju. Leta 1990 po združitvi obeh Nemčij se je potrdil sum, da je

Abteilung X (mednarodne povezave / internationale Verbindungen); oddelek, ki je imel nalogo vzpostavljanja stikov z drugimi obveščevalnimi službami, predvsem s sovjetsko tajno službo (Dennis 2003, 52).

Abteilung XI (šifrirna služba / Chiffrierwesen) je bil glavni šifrirni organ Stasija (Dennis 2003, 52).

Abteilung XII (centralno skladiščenje informacij / Zentrale Auskunft); oddelek, ki je bil zadolžen za skladiščenje ne samo Stasijevih dokumentov, ampak tudi za dokumente drugih služb, kot so državno tožilstvo, vojaške obveščevalne službe... (Dennis 2003, 52).

Abteilung XIII (centralna računska služba / Zentrale Rechenstation) je predstavljal računski center Stasija (Dennis 2003, 52).

Abteilung XIV (preiskovalni pripor, izvrševanje kazni / Untersuchungshaft, Strafvollzug), oddelek, ki je bil zadolžen za osebe v preiskovalnem priporu (Dennis 2003, 52).

Arbeitsgruppe XVII (Besucherburo West-Berlin); Besucherburo West-Berlin je prebivalcem zahodnega Berlina izdajal potrdila za enkratni ali večkratni vstop v NDR. Osebe te delovne skupine je bilo sestavljeno iz poklicnih in neuradnih sodelavcev Stasija (Dennis 2003, 55).

Abteilung 26 (nadzor nad telefonskimi pogovori / Telefonuberwachung) – oddelek, ki je bil odgovoren za telefonski nadzor in tudi za optično kontrolo s fotoaparati in kamerami. Naloga omenjenega oddelka je bila tudi nameščanje prisluškovalnih naprav (Dennis 2003, 54).

zatočišče in politično ter materialno podporo RAF-u nudilo tudi Ministrstvo za državno varnost (Stasi). Urjenja so potekala v Južnem Jemnu in Libanonu, sodelovala pa je tudi PLO – Palestinska osvobodilna organizacija. Pomoč palestinskih terorističnih skupin je bila močna in se je odražala na več načinov: oskrbovanje nemških teroristov z orožjem, nudenje logistične pomoči, usposabljanje ter izvajanje skupnih akcij (Koehler 1999, 387-393).

Arbeitsgruppe des Ministers / AGM – delovna skupina, ki je bila odgovorna za prehod države NDR v obrambno stanje. Do leta 1988 je delovna skupina imela tudi oboroženo enoto, ki pa je postala del oddelka Hauptabteilung XXII, kateri je bil odgovoren za boj proti terorizmu. V primeru nemirov znotraj NDR je skupina načrtovala izgradnjo taborišč, ki bi bila namenjena prisilnemu delu. Ta zamisel je nastala kot posledica junijske delavske vstaje leta 1953 (Dennis 2003, 54).

Abteilung Bewaffnung und chemischer Dienst / BCD, oddelek, ki je enote ministrstva oskrboval z orožjem, kemično opremo in municijo ter skrbel za varnost pred učinki orožij za množično uničevanje (Dennis 2003, 53).

Arbeitsgruppe Bereich Kommerzielle Koordinierung / BKK, delovna skupina, ki je imela pomembno nalogo – izboljšati stanje deviz v NDR, ter pridobiti blago, na katerega prodajo je Zahod uveljavil embargo. Za devize je NDR močno sodelovala z ZRN, tako da je dopuščala možnost izpuščanja političnih zapornikov ter združevanja družin, ki so bile ločene zaradi Berlinskega zidu, v zameno pa so dobili plačilo (Dennis 2003, 54).

Abteilung M (nadzor nad pošto / Postkontrolle), nadzor nad pošto so opravičevali z argumentom, da s tem preprečujejo morebitna teroristična dejanja, v bistvu pa je bil nadzor nad pošto le ena od točk popolnega nadzora državljanov NDR (Dennis 2003, 54).

Abteilung N (tajne vladne povezave / Geheime Regierungsverbindungen), oddelek, ki je bil odgovoren za povezavo med Stasijem in preostalimi vladnimi informacijskimi službami (Dennis 2003, 54).

Hauptabteilung PS (varovanje oseb / Personenschutz), oddelek, ki je skrbel za varovanje vodilnih oseb v NDR (Dennis 2003, 53).

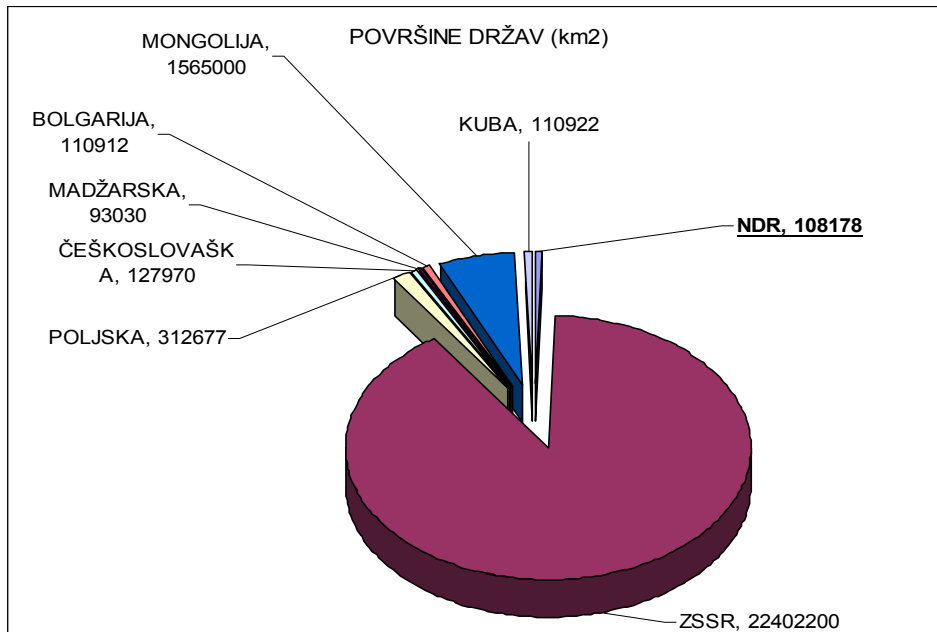
Operativ-Technischer Sektor / OTS, služba, ki se je ukvarjala z izvajanjem špijonaže – s tehničnega vidika priprave (Dennis 2003, 53).

Zentrale Arbeitsgruppe Geheimnisschutz / ZAGG, delovna skupina, ki je nadzorovala varovanje podatkov in skrivnosti v podjetjih in državnih ustanovah (Dennis 2003, 53).

Zentrale Auswertungs- und Informationsgruppe / ZAIG, relativno majhna delovna skupina s skupno 422 zaposlenimi, katere naloga je bila shranjevanje, vrednotenje in obdelovanje informacij, ki jih je pridobival Stasi. Na podlagi analize zbranih podatkov so skupine izdelovale ocene stanja v državi in razpoložnje prebivalstva. V končni fazi je ZAIG vse podatke in zbrane informacije posredoval SOUD-u – računalniški bazi podatkov katero je nadzorovala ruska obveščevalna služba KGB. SOUD je predstavljal enotno računalniško bazo podatkov držav članic Varšavskega pakta in nekaterih ostalih držav, katerih naloga je bila prepoznati sovražnika. Članice SOUD-a so bile Sovjetska zveza, Bolgarija, Kuba, Čehoslovaška, Vzhodna Nemčija, Madžarska, Mongolija, Poljska in Vietnam (Dennis 2003, 56).

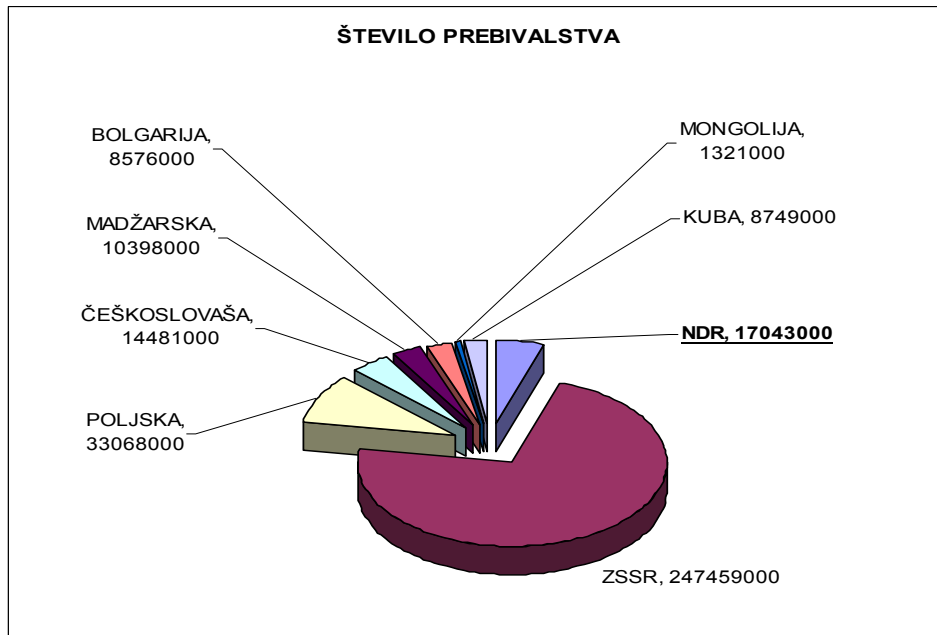
Graf 4.5 sem umestila zraven članic SOUD-a (enotna računalniška baza podatkov, nad katerimi nadzor je izvajala sovjetska tajna služba KGB) zato, ker so članice SOUD-a bile iste kot članice Sveta za vzajemno pomoč razen Vietnama. Zanimiv se mi zdi pregled površine teh držav ter še nekaterih ostalih področij.

Graf 4.5: Prikaz stopnje razvoja NDR glede na njen položaj v Svetu za vzajemno pomoč RGW (Rat für gegenseitige Wirtschaftshilfe) leta 1972

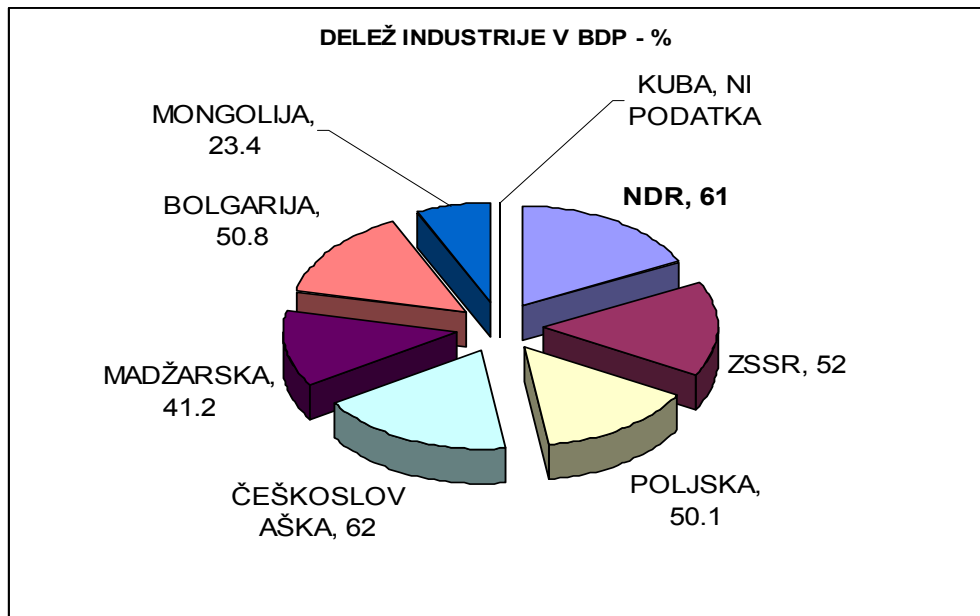
Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 140).

Graf 4.6: Število prebivalstva po posameznih izbranih državah

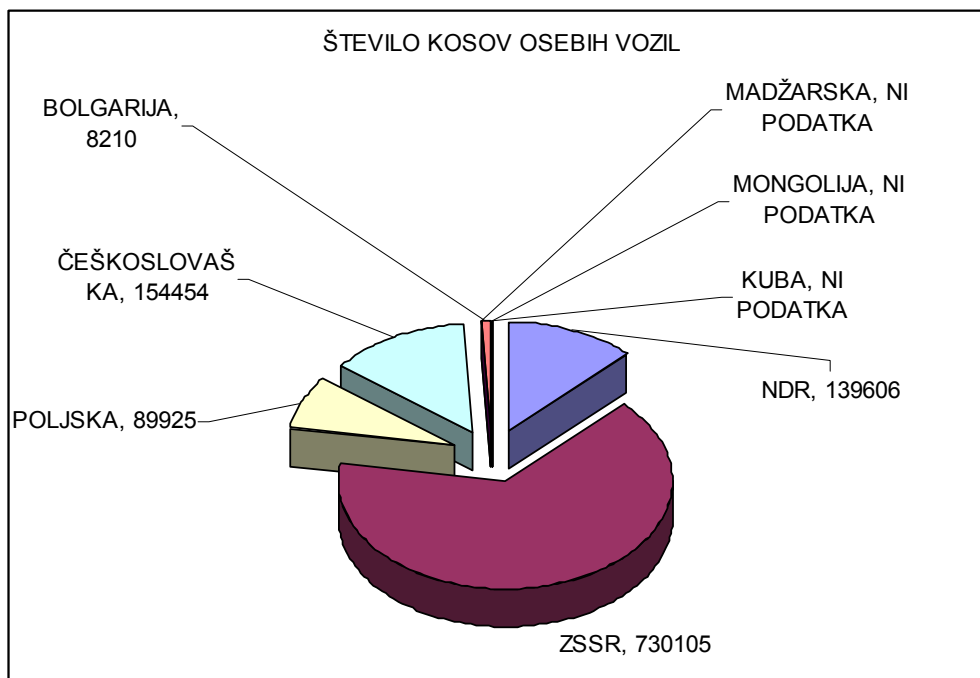
Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 140).

Graf 4.7: Delež industrije v BDP

Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 140).

Graf 4.8: Prikaz števila kosov osebnih vozil v posamezni državi

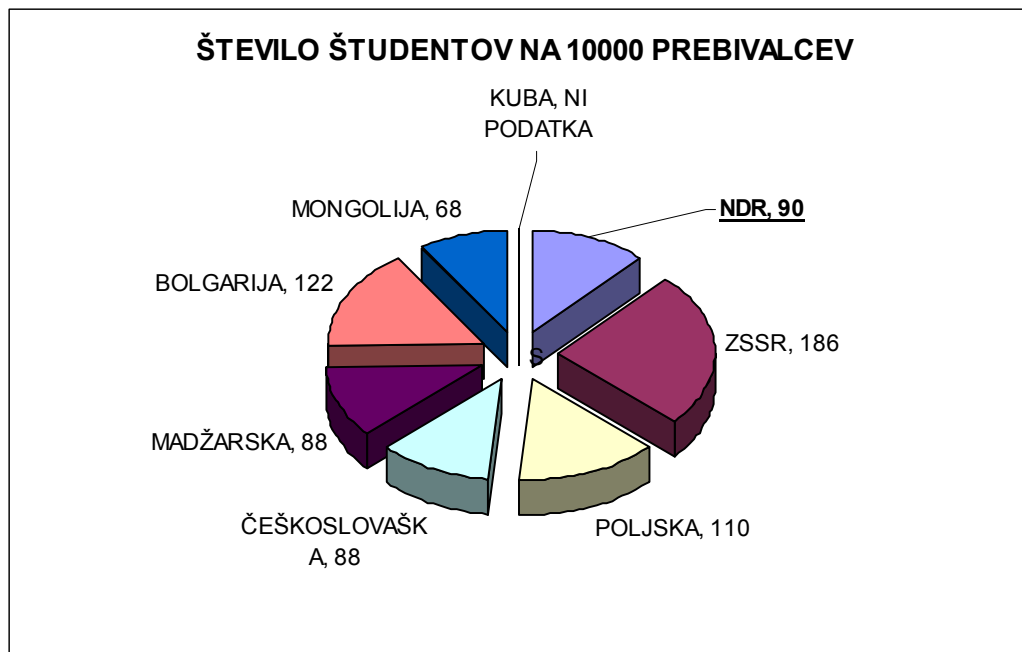

Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 140).

Graf 4.9: Število študentov na 10000 prebivalcev

Iz grafa 4.9 je razvidno, da iz vseh izbranih držav, NDR ni izstopala po slabi oz. dobri zastopanosti študentov. Zastopanost je primerljiva z ostalimi državami. Pomembno pa je dejstvo, da se je nad študenti izvajal močan nadzor s strani Stasija, hkrati pa je paradoksalno dejstvo, da je bilo med študenti tudi zelo veliko neuradnih sodelavcev Stasija.

Iz vseh predstavljenih grafov lahko vidimo, da je bila NDR v primerjavi z ostalimi predstavljenimi državami relativno dobro razvita ter je uspešno konkurirala ostalim socialističnim državam.

Vir: Prirejeno po Schneider (1975, 140).

Zentraler operativstab / ZOS – Centralni operativni štab je imel pregled nad kaznivimi dejanji, ki so bili pomembni za delovanje ministrstva (Dennis 2003, 54).

Zentrale Koordinierungsgruppe / ZKG, skupina, ki skrbela za koordinacijo med službami, ki so preprečevale pobege državljanov NDR v Berlin oz. v ZRN. Obstajale so tudi podrejene enote na okrajnem nivoju (Dennis 2003, 58).

Obstajale so še druge službe in oddelki, v sicer manjših obsegih, vendar nič manj pomembne za brezhibno delovanje ministrstva. To so bile: zdravstvena služba, oddelek za izobraževanje in kadrovanje, oddelek finance, Juristische Schule des MfS, Wachregiment Felix E. Dzierzynski, pisarna vodstva ter še nekatere manjše enote.

Wachregiment Felix E. Dzierzynski je bil elitni, motorizirani strelski regiment pod poveljstvom Stasija. Ime je dobil po ustanovitelju sovjetske tajne službe. Omenjeni regiment je imel nalogo varovati ministrstvo in partijsko vodstvo. Regiment je sestavljalo 11.200 pripadnikov, med njimi je bilo veliko navadnih vojakov in podčastnikov. Velja tudi omeniti, da je bil regiment izredno nepriljubljen v nemški družbi nasploh. Prebivalci so do njega kazali izrazito odklonilen odnos. Enota je tudi predstavljala glavno bazo za novačenje novih sodelavcev Stasija (Dennis 2003, 56).

Juristische Schule des MfS je nastala leta 1961 in predstavljala glavno izobraževalno ustanovo za uslužbence Stasija. Ustanova se je nahajala na tajni lokaciji in bila zaprta za javnost. Za študij na omenjeni šoli je kandidat moral dobiti povabilo, kar je pomenilo, da ni mogel kar kdorkoli obiskovati t.i. pravno šolo pod okriljem Stasija. Študij je bil omogočen le pripadnikom Stasija, ki so bili njegovi uslužbenci že vsaj tri leta. V glavnem so izobraževali bodoči oficirski kader (Dennis 2003, 54).

5 Organizacija¹⁶ Ministrstva za državno varnost

5.1 Okrajne uprave Ministrstva za državno varnost (Bezirksverwaltungen)

Prvotno je bila NDR oblikovana na osnovi šestih pokrajinskih uprav (Brandenburg, Groß-Berlin, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Mecklenburg, Thuringen). Leta 1952 pa pride z upravno reformo tudi do sprememb v organizaciji Ministrstva za državno varnost. Tako je prejšnjih šest pokrajinskih uprav nadomestilo petnajst okrajev, kateri so posledično vplivali tudi na reorganizacijo ministrstva, ki se razdeli na petnajst okrajnih uprav (Bezirksverwaltungen) (Staudte-Lauber 1992, 80-81).

SLIKA 5.1: Prikaz 15-ih okrajev NDR

Vir: Regionales (2009).

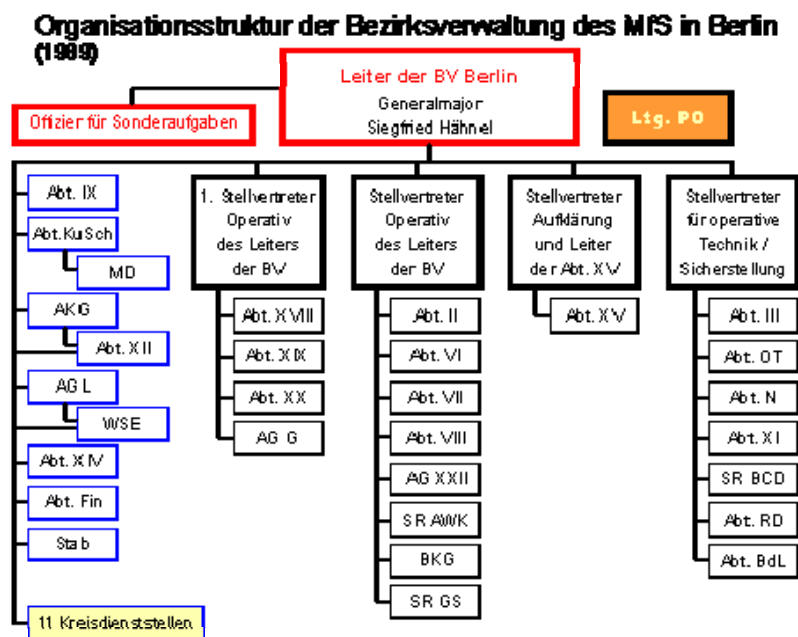
Slika prikazuje Nemško demokratično republiko, ki je bila po novi upravni reformi razdeljena na petnajst okrajev: Rostock, Schwerin, Neubrandenburg, Berlin, Magdeburg, Potsdam, Frankfurt, Cottbus, Halle, Leipzig, Dresden, Erfurt, Suhl, Gera in Chemnitz oz. Karl-Marx Stadt, kot so mesto poimenovali v času NDR. Svoje prvotno ime dobi

¹⁶ Organizacija – glagolnik od organizirati. Predstavlja značilnost, stanje organiziranega.

ponovno nazaj po nemški združitvi. Kot bomo videli v nadaljevanju, ima vsaka okrajna uprava svojega vodjo in oficirje za posebne naloge, sicer pa se uprave med seboj razlikujejo tudi po številu okrožnih uprav (Kreisdienststellen).

Delovna področja okrajnih uprav so bila podobna kot delovna področja ministrstev, s tem da so uprave delovale v okviru okrajev. Delovne naloge so bile razdeljene po linijskem principu vodenja. Na eni od prikazanih organizacijskih struktur (organizacijske strukture posameznih okrajnih uprav so bile organizirane v osnovi po enakem principu) lahko vidimo, da so bili vodje uprav neposredno podrejeni ministru, kar pa ne pomeni, da v praksi niso imeli dejanske avtonomije odločanja. Okrajne kot tudi okrožne uprave so bile v osnovi namenjene za nadzor prebivalstva NDR. To je bil eden izmed pomembnih mehanizmov nadzora, ki delno že potrjuje mojo drugo hipotezo, ki pravi, da je Stasi izvajal popoln nadzor nad svojim lastnim prebivalstvom. Prav tako je iz slike razvidno, da je vodja okrajne uprave imel štiri namestnike, dva za posamezna operativna področja, eden je skrbel za operativno-tehnično delovanje uprave, četrti pa je upravljal z oddelkom Abteilung XV, ki je na okrajnem nivoju odgovarjala HVA pri ministrstvu. Vsaka od organizacijskih struktur je imela različno število okrožnih uradov. Tukaj ni enotnega mnenja zakaj – mogoče je bilo število okrožnih uradov odvisno od geografske lege posamezne okrajne uprave; več kot je okrožnih uradov, bližje je ta uprava Zvezni republiki Nemčiji, vendar to ne velja za vse. To je le ena od možnosti.

SLIKA 5.2: Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Berlin

Vir: MfS im Bezirk (2009).

5.2 Okrožne uprave Ministrstva za državno varnost

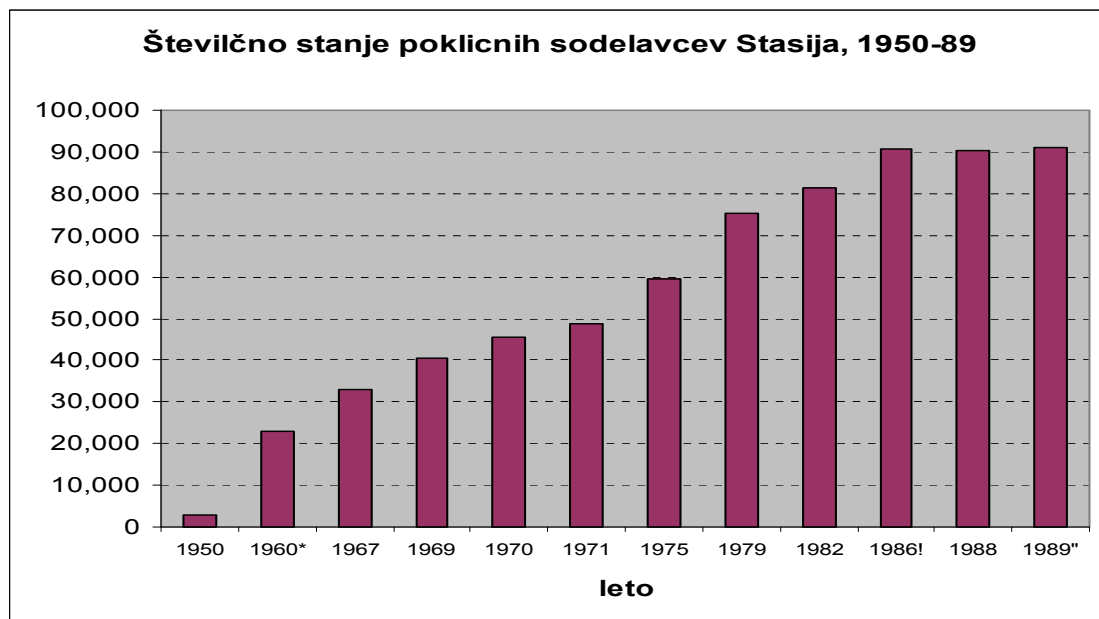
Upravni delitvi NDR na okraje in okrožja je sledila tudi delitev Ministrstva za državno varnost na okrajne uprave (Bezirksverwaltungen) in okrožne uprave (Kreisdienststellen). Kot sem že omenila so posamezne okrajne uprave imele različno število okrožnih uprav. Število okrožnih uprav je bilo odvisno predvsem od števila pomembnih objektov, ki so se nahajali na njihovem območju. Tako so okraji, kjer so se nahajali pomembni gospodarski kombinati imeli svoje okrožne uprave, ki so delovale na njihovem področju (jedrska elektrarna Greifswald v okraju Rostock, plinski kombinat Schwarze Pumpe v okraju Cottbus, Tehnična univerza v Dresdnu ter kemijski kombinati v okraju Halle). Posamezne okrožne uprave so se med seboj razlikovale po velikosti in številu sodelavcev. Število sodelavcev je variralo glede na politični pomen okrožja in pa na gostoto poseljenosti, torej več kot je bilo prebivalcev okrožja več je bilo sodelavcev

ministrstva. Delitev nalog je še vedno potekala po linijskem principu, kar predstavlja dejstvo, da se je v tej točki začelo operativno delo na terenu. To je pomenilo, da je bila struktura znotraj okrožja odvisna od situacije v njem (če določena služba trenutno ni bila potrebna, ustreznega referata niso ustanovili). Vodje enot je izbral minister sam, z njim pa so bili povezani preko vodij okrajnih uprav, ki pa niso imeli nikakršnega vpliva in nadzora nad vodji okrožnih uprav. Okrožja so bila razdeljena na referate, vsako izmed njih pa je imelo referat za kontraobveščevalno dejavnost (Pivec 2008). Iz pregleda opisa delovanja okrajnih in okrožnih uprav je razvidno, da je Stasi prek uprav izvajal popoln nadzor nad državljani NDR. Vsaka enota je morala ministrstvu javiti vsakršno zadevo ki je odstopala od normalnega ter je bila mogoče zanimiva za ministrstvo. Za nemoteno delovanje vseh enot okrajev in okrožij je Stasi potreboval ogromno število novih sodelavcev, ki jih ni mogel izšolati sam, zato je nadzoroval vse ostale izobraževalne inštitucije iz katerih si je kasneje izbral svoj novi kader. S tem je bil Stasi močno vpet v družbeno življenje, saj je z različnimi mehanizmi poskušal nadzorovati prav vsakršen del družbe. Da pa bi bil sistem nadzora še popolnejši je svoj vpliv pridobival s pomočjo neuradnih sodelavcev (Inoffizielle Mitarbeiter). V nadaljevanju bom predstavila načine pridobivanja neuradnih sodelavcev, kategorije neuradnih sodelavcev in različne metode delovanj, ki jih je izvajal Stasi na podlagi podatkov, ki so jih dobili od neuradnih sodelavcev.

6 Sodelavci Ministrstva za državno varnost

6.1 Poklicni sodelavci Stasija

Graf 6.1: Prikaz številčnega stanja poklicnih sodelavcev Stasija v letih 1950-89

Vir: Prirejeno po Dennis (2003, 78).

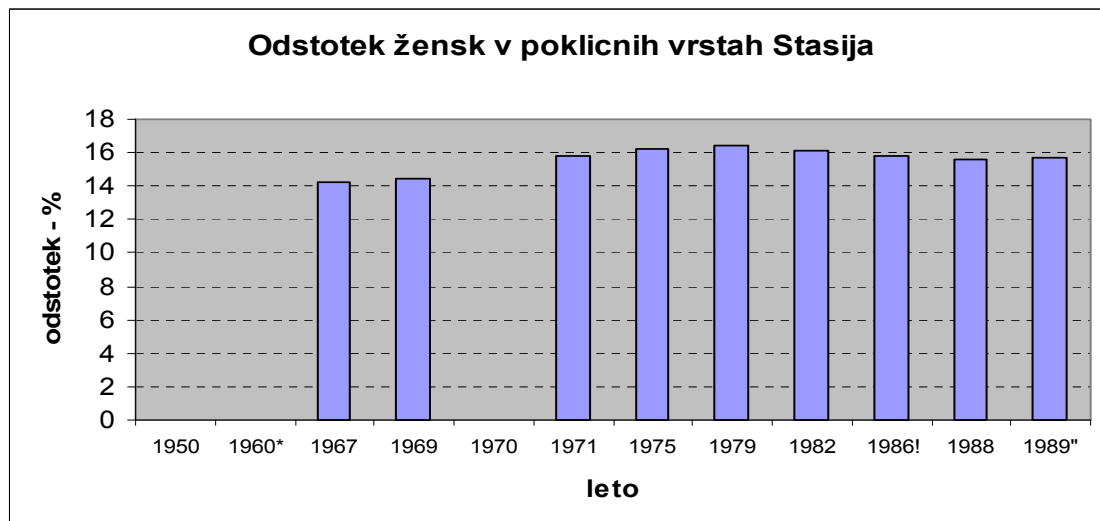
Graf prikazuje številčno stanje poklicnih sodelavcev Stasija v letih med 1950 in 1989. Povečano rast poklicnih sodelavcev je mogoče posebno v 2/2 70-ih ter v 80-ih letih pripisati paranoji politične elite Nemške demokratične republike, zaradi vse pogostejših stikov zahodno-nemških državljanov s vzhodno-nemškimi, saj je bilo osebne stike vse težje nadzorovati. Pomemben atribut, ki posredno vpliva na njihovo rast je tudi t.i. Praška pomlad, saj se je vodstvo Stasija zavedalo vplivov in idej demokratizacije in liberalizacije, ki bi jih prinašal Zahod. Tudi Helsinška sklepna listina ima posredno pomemben vpliv, saj med drugim vključuje Deklaracijo o človekovih pravicah.

Graf 6.2: Odstotna rast poklicnih sodelavcev Stasija glede na predhodno leto

Vir: Prirejeno po Dennis (2003, 78).

Graf 6.3: Odstotek žensk v poklicnih vrstah Stasija

Vir: Prirejeno po Dennis (2003, 78).

Z omenjenim grafom sem ponazorila zastopanost žensk v poklicnih vrstah Stasija v obdobju med 1950 in 1989. V celotnem obdobju je bil delež žensk v poklicnih vrstah precej visok, vendar so bile ženske relativno dobro zastopane samo v administraciji, zdravstvu, ministrstvu za finance, kadrovske službah ter v skupini ZAIG (to je bila majhna delovna skupina, ki je skrbela za računalniško obdelavo podatkov ter za njihovo shranjevanje in vrednotenje).

Delež žensk bi bil lahko še večji, če bi bile deležne enake obravnave kot moški, vendar niso bile. Kot primer lahko izpostavimo dejstvo, da ženska ni smela izostajati z dela, če je imela bolnega otroka, zato je bil delež žensk v poklicnih vrstah nižji od sicer pričakovanega (Dennis 2003, 80).

V uvodu v poglavje bi poleg grafov, ki prikazujejo številčno stanje poklicnih sodelavcev Stasija v različnih obdobjih, najprej opozorila na pridobivanje poklicnih sodelavcev Stasija. V prvi vrsti je moral biti bodoči uslužbenec ministrstva povabljen k sodelovanju, saj se ni bilo mogoče prijavit za delovno mesto. Zanje so veljala posebno stroga merila. Vsakega izmed kandidatov so preverjali dalj časa predvsem zaradi strahu, da bi sodelovali z drugimi tajnimi službami in jih prevzgojili v smislu elitarnega mišljenja. Vzgajali so jih v skladu z leninistično-marksistično miselnostjo. Za dodatne točke pri izbiri je bilo pomembno članstvo v stranki SED oziroma FDJ (Freie Deutsche Jugend). Za izbiro je bila pomembna tudi politična pripadnost očeta in stricev kandidata. Če je bil kdo od omenjenih sorodnikov nekdanji pripadnik Hitlerjeve SS oz. Gestapa mu je bila zavrnjena nadaljna možnost usposabljanja za poklicnega sodelavca. Bodočega sodelavca so preverjali na njegovem delovnem mestu, v zasebnem življenju, družabnem življenju... Pri vsem tem je bilo najbolj pomembno, da kandidat ni opazil, da je opazovan. Šele ko je kandidat izpolnil vse naštet pogoje je bil povabljen na razgovor. Kandidati so v veliki meri prihajali iz družin, kjer je bil vsaj eden od staršev zaposlen pri Stasiju. Pri izbiri poklicnih sodelavcev so bili posebej pozorni na kandidatovo zvestobo partiji in ne toliko na stopnjo izobrazbe. Zavedali so se, da za nemoteno delovanje ministrstva potrebujejo sodelavce, ki bodo spoštovali ukaze in voljo nadrejenih samo v primeru zvestobe sistemu, zato izobrazba kandidata ni igrala pomembne vloge (Gauck 1995, 55-56).

Velikokrat se poraja vprašanje kdo in zakaj je postal sodelavec Stasija? Nekateri so postali njegovi sodelavci zaradi vere v socializem, v izgradnjo močne socialistične države, spet drugi so videli v tem dober vir zaslužka, veliko pa je bilo primerov, da je nekdo podpisal sodelovanje z ministrstvom, ker je bil že sam pod njihovim nadzorom.

6.2 Pridobivanje neuradnih sodelavcev

Pridobivanje novih neuradnih sodelavcev je bilo izjemno zapleteno, saj je obstajal celoten sistem novačenja. Pridobitev novih sodelavcev so ponavadi zahtevali sodelavci, ki so menili, da je njihovo področje delovanja slabo pokrito. Kriteriji za izbiro novega sodelavca so bili izjemno strogi in selektivni: poklicni in socialni status, starost, življenjske okoliščine posameznika, njegova znanja, spretnosti, svetovnonazorske in karakterne poteze, bivanjsko okolje. V začetku so potencialnega kandidata preverili preko podatkov, ki jih je o njem že imelo Ministrstvo za notranje zadeve, nadaljevali pa so s podrobnejšo analizo njegovih političnih, religioznih, moralnih prepričanj ter njegovega zdravstvenega stanja. Ko je bil postopek preverjanja končan so s kandidatom izpeljali pogovor, kjer je bil seznanjen s svojimi bodočimi nalogami ter s pravicami in dolžnostmi. Če so se odločili, da je kandidat primeren je kot zadnje dejanje sledila zaprisega (Verpflichtung des IM) s katero so ga poučili o tajnosti dela za Stasi, o njegovi zavezi k molčečnosti ter mu določili njegovo tajno ime in možnosti komunikacij prek katerih je lahko komuniciral z organi ministrstva. Zaprisega je bila v večini primerov izvedena pisno in v le redkih primerih ustno (Dennis 2003, 91).

6.3 Neuradni sodelavci (Inoffizielle Mitarbeiter – IM)

Za Nemško demokratično republiko lahko rečemo, da je svojstven fenomen po številu uradnih in neuradnih sodelavcev določenega ministrstva. Nobena država, ne demokratična niti socialistična ni razpolagala s tako veliko kapaciteto ljudi, ki bi delali izključno za eno ministrstvo. Stasi se je zavedal, da potrebuje ljudi, ki bodo vpeti v vse

oblike družbenega življenja, saj je bilo le tako mogoče izvajati popoln nadzor ter vzbujati strah med ljudmi.

Zato so za doseganje boljših rezultatov neuradne sodelavce seznanili s cilji nalog ter jim omogočali, da so sodelovali pri posvetovanjih. Za vsako opravljeno nalogo je moral informator podati pisno poročilo ter dokazati kako je prišel do te vrste informacij. Neuradne sodelavce so nenehno preverjali in če je kateri od njih postal sumljiv so mu začeli prisluškovati, ga opazovati ter mu preverjati in odpirati osebno pošto. Sicer so pa o vseh neuradnih sodelavcih pisali ocene na tri leta, o določenih kategorijah informantov pa so podajali še letna in polletna poročila, tako da je bil nadzor zagotovljen. Iz nenehnega preverjanja je nastalo veliko dosjejev neuradnih sodelavcev, ki so bili razdeljeni v tri dele. Prvi del je bil sestavljen iz informatorjeve biografije, načina kako je Stasi dosegel njegovo sodelovanje, tajnega imena, fotokopij njegove zasebne korespondence ter pisne izjave, da bo delal kot informator. Drugi del je bil namenjen informatorjevemu delu in je zaobsegal podrobne zapiske njegovega operativnega oficirja, njegova lastna pisna poročila ter preglede letnega dela z načrti za nadaljnje delo. V zadnjem, tretjem delu pa so bila opravljena vsa potrdila ter vsi stroški in "premijske", ki so mu bile kot informatorju izplačane (Garton Ash 1997, 123).

Najpomembnejše naloge neuradnih sodelavcev so bile pridobivanje informacij o opazovani osebi ali dogajanju, izrazito pomembne so bile informacije, ki so prihajale iz ZRN ali Zahodnega Berlina, kajti te informacije so spadale v miselni koncept vladajoče stranke SED, ki je bila vseskozi mnenja, da destruktivne ter negativne sile, ki bi želele vplivati na državljane NDR prihajajo iz Zahoda. Stasi je tako najpomembnejše informacije pričakovala v zvezi z organizacijo politične ilegale v državi in pa informacije, ki so oz. ki bi državljanom NDR pomagale prebegniti na Zahod. To so bile prioritete naloge neuradnih sodelavcev, obstajale pa so tudi naloge, ki so bile manj pomembne, kot so na primer razbitje skupine ljudi, ki ne deluje v skladu z uradno politiko, in sicer na način manipuliranja z načrti, zavajajočimi podatki, z odkrivanjem in preprečevanjem sovražno-negativne dejavnosti. Po drugi strani pa so bili sami neuradni sodelavci pod nenehnim nadzorom ministrstva, zato da ne bi prihajalo do primera dvojnih agentov oziroma do pojava dezinformacij ter lažnih informacij. Sorazmerno z razvojem Stasija so se razvijale tudi kategorije neuradnih sodelavcev. V 50-ih letih je ministrstvo

poznalo samo tri kategorije, in sicer: GHI, GM in GI, do konca 80-ih let pa se je vsega skupaj razvilo sedem različnih kategorij, ki so skupaj pokrivala prav vsa področja družbenega življenja (Gauck, 55-58).

6.3.1 Kategorije neuradnih sodelavcev

Neuradni sodelavci za politično-operativno prežetje opazovanega območja in njegovo varovanje (IM zur politisch-operativen Durchdringung und Sicherung des Verantwortungsbereiches / IMS

Ta skupina je bila najštevilčnejša, saj je delovala na področjih znanosti, cerkve, javnega življenja, gospodarstva, športa... Predstavljala je glavno enoto za nadzor nad mišljenjem državljanov NDR. Posebej jih je zanimal odnos posameznika do celotnega družbenega sistema, možnosti političnega odstopanja, delovanje opozicije (tu jih je posebej zanimalo na kakšen način bi lahko vplivala na državljane NDR od zunaj). Pomembna značilnost teh informantov je bila njihova popolna integracija ter asimilacija z okoljem v katerem so delovali, tako da je bilo njihovo delo z avtoriteto opravljeno perfektno.

Kategorija se je razvila iz že obstoječe kategorije GI (Geheimer Informator/tajni informant), in sicer v 60-ih letih. Za to kategorijo informatorjev je bilo značilno, da niso bili v neposrednem stiku z opazovano osebo, niti niso izvajali sankcij v primeru neprimerne oz. nevarnega vedenja opazovanega posameznika oz. skupine (Dennis 2003, 90-91).

Neuradni sodelavci s stiki s sovražnikom za obrambo pred njim, oz. za neposredno opazovanje oseb osumljenih sodelovanja s sovražnikom (IM der Abwehr mit Feindverbindung bzw. zur unmittelbaren Bearbeitung im Verdacht der Feindtätigkeit stehender Personen / IMB)

IMB-ji so bili velikokrat, vendar ne vedno, predhodniki že prej omenjenih IMS-jev, s pomembno razliko, da so imeli dostop do opozicijskih skupin in da so lahko prijateljevali z nasprotniki režima. Njihova najpomembnejša naloga je bila neopazno infiltriranje v

nasprotnikovo skupino ter ugotoviti katere načrte in sredstva bodo uporabili za izpeljavo svojih akcij. Skupina IMB je izhajala iz že prej obstoječe skupine GM, ter iz kategorije IMV (IM mit vertraulichen Beziehungen zu im Vorgang bearbeiteten Personen/neuradni sodelavci z zaupnimi odnosi z osebami v obdelavi) in IMF (IM in Feindberührung / neuradni sodelavci v stiku s sovražnikom). IMB-ji so bili maloštevilčni in so veljali za elito, saj so velikokrat delovali tudi izven ozemlja NDR, vendar niso spadali pod pristojnost HVA-ja (Hauptverwaltung Aufklärung), temveč pod oddelke, ki so se ukvarjali s problematiko znotraj držav (Dennis 2003, 93).

Vodilni neuradni sodelavci (IM zur Führung anderer IM und GMS/Führungs-IM / FIM)

Za skupino FIM je bilo značilno, da so dobili pod svoje okrilje določeno število vseh vrst neuradnih sodelavcev ter tako nadzorovali njih in njihovo delo. Predpogoj je seveda bil, da so nekoč tudi sami delali kot neuradni sodelavci ter da niso kakorkoli povezani z Zahodom oz. Zahodnim Berlinom. Predhodna oznaka za to skupino IM-ov je bila Geheimer Hauptinformator (tajni glavni informant / GHI) (Dennis 2003, 93).

Neuradni sodelavci odgovorni za zagotovitev konspiracije in komunikacije (IM zur Sicherung der Konspiration und des Verbindungswesens / IMK)

Bistvena značilnost skupine IMK je bila ta, da je omogočala nemotene stike med IM-I in Stasijem, zato je dajala na razpolago svoja stanovanja oz. druge objekte, osebne naslove ter telefonske priključke (Pivec 2008).

Neuradni sodelavci za posebne naloge (IM für einen besonderen Einsatz / IME)

IME so delili v tri skupine (povzeto po Pivec 2008):

- neuradni sodelavci na ključnih pozicijah (IM in Schlüsselpositionen) so zasedali pomembna mesta v državnih službah, podjetjih, kombinatih in družbenih organizacijah. Njihova naloga je bila zbiranje informacij na svojem teritoriju ter posredovanje le teh Stasiju

- neuradni sodelavci-opazovalci ali neuradni sodelavci-preiskovalci (IM-Beobachter, IM-Ermittler) so opazovali posamezne osebe in preiskovali proti njim. V osnovi se niso razlikovali od ostalih skupin sodelavcev, glavna razlika se je kazala v njihovi družbeni poziciji in na delovnem mestu
- strokovnjaki-neuradni sodelavci (Experten IM) so za Stasi izdelovali izvedeniška mnenja, saj so jim to omogočala njihova specifična znanja na določenem področju.

Poklicni neuradni sodelavci (Hauptamtliche IM/IME)

To je bila majhna skupina, katero je Stasi vzgajal v politično-ideološkem kontekstu. To so bili sodelavci, ki so za svojo dejavnost dobivali plačilo s strani ministrstva, zato so morali prekiniti svoje redno delovno razmerje ter vstopiti v navidezno delovno razmerje pri ministrstvu, da so lahko prejeli redne mesečne dohodke. Ko je bila naloga opravljena se je večina HIM-ov vrnila na svoje staro delovno mesto, nekaj pa jih je stopilo v vrste Stasija. Tisti, ki so se vrnil v svojo staro službo so bili odslej še bolj nadzorovani, saj so potem opravljali službo IM-ov za ministrstvo (Gauck 1995, 60-61).

Kontaktne osebe (Kontaktpersonen / viri (Quellen))

Kontaktne osebe in viri so se razlikovali že v osnovi. Niso spadali v nobeno kategorijo oz. skupino sodelavcev. Bili so pravoverni državljani, ki so verjeli v socializem in v sistem Nemške demokratične republike. To so bili idealni državljani, ki so prinašali informacije s svojega delovnega okolja v upanju, da s tem delajo dobro in pomagajo sistemu. Kontaktne osebe niso bile zavezane k molčečnosti, prav tako jim ni bilo potrebno podpisati obrazca za sodelovanje (Gauck 1995, 64).

Neuradni sodelavci novega tipa (Spitzen IM / IM neuen Typus)

Skupina je nastala v 80-ih letih, ko je ministrstvo spoznalo, da opozicija pridobiva na moči, zato se je odločila za ustanovitev omenjene skupine. Njena specifičnost se je kazala

v prepričanju Stasija, da mora skupina Spitzen IM tudi dejansko priti v konflikt z državo, da potem lahko lažje prodre v središče konfliktna skupine. Za boljšo verodostojnost IM-a so tudi načrtovali in izvedli njegovo socialno nazadovanje. Problem je nastal potem, ko Stasi ni mogel določiti meje, do kakšne mere se lahko IM vključi v sovražno skupino, zato je prihajalo tudi do zlorabe položajev (Gauck 1995, 65).

Kategorije IM-ov pri oddelku HVA

Tako kot so potrebovali sodelavce za špijonažo znotraj države so jih potrebovali tudi za špijonažo izven meja NDR – posebej za špijonažo v Zahodnem Berlinu ter Zvezni republiki Nemčiji. Špijonaži sta bili med sabo močno povezani. HVA je poznala različne kategorije neuradnih sodelavcev:

- Vir (Quelle) – skupina, ki je imela direkten dostop do tajnih informacij. Poročala je o dejavnostih opazovane osebe oz. skupine opazovanih oseb
- rezidenti (Rezidenten) – sodelavci, ki so si najprej morali pridobiti stalen naslov prebivališča na območju kjer so delovali, oz. so morali delovati v kakšni instituciji NDR, ki je obstajala na tem območju
- pomočnik rezidenta (Gehilfe des Residenten) – opravljali so tehnični del nalog rezidenta
- vodilni neuradni sodelavec (Führungs-IM/FIM) – bili so vodje IM-ov in virov, ki so imeli stalen naslov na območju delovanja
- neuradni sodelavci, ki so novačili (Werber) – novačenje oseb, ki bi bile potencialno primerne za sodelavce oddelka HVA
- inštruktor (Instrukteur) – vodenje neuradnih sodelavcev na območju delovanja
- vzdrževalci telekomunikacijskih povezav (Funker) – omogočali so prenos informacij med neuradnimi sodelavci in Ministrstvom za državno varnost po telekomunikacijski poti
- kurirji (Kuriere) – skupina je služila za prenos tehničnih sredstev, informacij in denarja
- potencialni neuradni sodelavci (Perspektiv-IM) – skupino so v večini predstavljali študenti, ki bi kasneje lahko postali viri ali pa neuradni sodelavci

- mejni neuradni sodelavci (Grenz-IM) – prebivalci nemško-nemške meje, ki so lahko omogočili neopazen prehod oseb in materiala
- preiskovalci (Ermittler) – zbiranje informacij o osebah oz. objektih, ki so bili potencialno zanimivi za HVA
- zaključni neuradni sodelavci (Sicherungs-IM) – odgovorni za pridobivanje informacij v konkretnem, tekočem postopku.

HVA si je želela pridobiti tudi sodelavce drugih tajnih služb; to je dosegala s prevarami, izsiljevanjem in ostalimi učinkovitimi metodami delovanja, ki jih je uporabljala tudi proti lastnim državljanom (Gauck 1995, 55-68).

Oktobra 1989 je za HVA delalo več kot 5000 poklicnih sodelavcev. To je v razmerju do celotne populacije absolutni rekord. Stasi se je po številu sodelavcev, ki so delali za tajno službo primerjal edino še z sovjetskim KGB-jem in ameriško CIO, vendar ne smemo zanemariti dejstva, da je imela NDR 17 milijonov prebivalcev, ostali dve državi – Sovjetska zveza in Združene države Amerike pa vsaka več kot 200 milijonov prebivalcev (Dennis 2003, 180).

7 Metode delovanja

Opazovanje oseb s strani Stasija je v grobem potekalo v 4 stopnjah:

- postopek je sprožil neuradni sodelavec ali kdo drug
- Stasi vpelje postopek OPK (Operative Personenkontrolle), pod pogojem da obstaja dovolj indicev za takšno dejavnost
- tretja stopnja je predvidevala vpeljavo postopka OV (Operativ Vorgang), ki je narekoval zbiranje dokazov
- in zadnja, četrta stopnja, ki je predvidela vpeljavo preiskovalnega postopka.

To osnovno shemo sta dopolnjevali še dve stopnji, in sicer varnostno preverjanje oseb (Sicherheitsüberprüfung) in centralni operativni postopek (Zentraler Operativer Vorgang / ZOV) (Dennis 2003, 113).

Kot zanimivost se mi zdi vredno omeniti glavne delovne metode, ki jih razkrije nekdanji uslužbenec Stasija novinarki Anni Funder, in ki se nekoliko razlikujejo od uradno zapisanih:

- razkrivanje vohunov (Enttarnung)
- rekrutiranje ovaduhov
- operativni nadzor nad osebami
- preverjanje varnosti.

Direktiva 1/79 je govorila o prepričevanju ovaduhov in sodelovanju z njimi, zato so se na objektivni podlagi odločili kje v družbi obstaja potreba po njem. Lastnosti dobrega ovaduha so bile prilagoditi se situaciji ter se povsod počutiti kot doma. Le redki izmed povabljenih so zavrnilo sodelovanje (Funder 2004, 204).

Znaki, ki so jih neuradni sodelavci uporabljali pri opazovanju določene osebe:

1. *Pazi! Opazovana oseba prihaja*
 - *z roko ali robcem se dotakni nosu*
2. *opazovana oseba nadaljuje pot, gre naprej ali prehiteva*
 - *z roko se pogladi po laseh ali na hitro dvigni klobuk*
3. *opazovana oseba se ne premika*
 - *roko položi na hrbet ali na trebuh*
4. *agent na dolžnosti želi končati opazovanje, ker mu grozi razkritje*
 - *skloni se in si na novo zaveži vezalke*
5. *opazovana oseba se vrača*
 - *obe roki na hrbet ali na trebuh*
6. *agent na dolžnosti želi govoriti z vodjem enote ali z drugimi agenti na dolžnosti*
 - *vzemi aktovko ali podoben predmet in pregleduj vsebino (Funder 2004, 19).*

7.1 Preverjanje oseb

Preverjanje oseb predstavlja najnižjo stopnjo nadzora nad državljani. V glavnem so preverjali osebe na pomembnih položajih, predvsem njihovo politično orientiranost ter splošno obnašanje v družbi. Vsi ti ukrepi so se nanašali na 4 kategorije oseb:

- na osebe, ki so bile predlagane za vodje državnih služb
- na osebe, ki so se za določeno funkcijo oz. dejavnost same prijavile
- na osebe, ki so npr. prosile za dovoljenje potovati na Zahod
- na osebe, ki so se po merilih Stasija obnašale sumljivo.

Za osebe, ki so bile predlagane za položaj v državni službi se je pričakovala zvestoba partiji ter način razmišljanja v skladu s partijskimi načeli. Pri vseh ostalih pa so preverjali navezanost na družino, patriotizem, politično prepričanje (Dennis 2003, 114).

7.2 Operativni nadzor oseb / Operative Personenkontrole (OPK)

Glavni namen tega postopka je bilo odgovoriti na vprašanje “kdo je kdo” (Garton Ash 1997, 19).

Za ta postopek so bila na voljo vsa dovoljena sredstva in metode:

- telefonsko prisluškovanje
- vpoklic ovaduhov
- skrivno zasledovanje s pomočjo enot za opazovanje
- uporaba preiskovalnih enot
- uporaba tehničnih enot (vključno z namestitvijo tehnologije – prisluškovalnih naprav – v stanovanju opazovanega)
- prestrezanje pošte in paketov (Funder 2004, 203).

Te vrste nadzor se je sicer izvajal nad tremi kategorijami oseb:

- nad osebami katerih vedenje v družbi je bilo problematično in ni bilo v skladu s partijsko logiko razmišljanja
- nad osebami za katere je veljal sum, da bi lahko delovale proti politični ureditvi NDR

- in nad osebami, ki so bile na listi potencialnih oseb za katere se je smatralo da bi lahko sprejele mišljenje, ki ni bilo v skladu z uradno linijo.

Informacije o sovražno-negativni dejavnosti so zbirali IM-i in nekateri državljani NDR. Določene institucije in skupine ljudi pa so opazovali četudi ni bila vložena prijava. Sem je spadala cerkev, kulturni krogi, gospodarstvo, mladina, zdravstvo in znanstveno-tehnična inteligenca. Vsak sprožen OPK postopek je tako vseboval pisni načrt ukrepov, imena informatorjev ter njihove pristojnosti in načine pristopanja (Dennis 2003, 113).

7.3 Operativni postopek / Operative Vorgang / OV

OV-postopki so bili preiskovalni postopki, ki so bili podobni kazenskim, vendar s pomembno razliko, da posameznik ni vedel da o njem poizvedujejo, tudi izvršitev sodbe ni bila naznanjena. Tako je tak posameznik doživljal velik psihični pritisk, vendar ni imel dokazov za psihično nasilje, ki se je izvajalo nad njim.

Stasi je ta postopek vpeljal predvsem zato, da bi preprečil veleizdajo, izdajo državnih skrivnosti, nezakonito zapuščanje NDR, sabotažo, teroristično dejavnost, delikte povezane z orožjem in težje kazenske prestopke. Velja omeniti, da se tak postopek ni odprl za vsakogar. Vpeljavo takega postopka so zlasti opravičevale izjave in dokazi, ki so jih posredovali IM-i, oddelki Abteilung M (nadzor nad pošto), Abteilung 26 (nadzor nad telefonskimi priključki) in priprte osebe. Za izpeljavo tega postopka je bilo potrebno natančno izrisati posamezne metode, sredstva in cilje, ki so bili v okviru izvedbenega načrta. Odprtje dosjeja OV je za posameznika pomenilo vpeljavo vseh oblik nadzora, kot so: branje pošte, nenapovedane hišne preiskave, nameščanje prisluškovalnih naprav... (Dennis 2003, 114).

7.4 Osrednji operativni postopek / Zentraler Operativer Vorgang / ZOV

To je bil OV postopek, ki je bil veliko strožji in obsežnejši. Sprožil ga je lahko izključno samo minister za državno varnost. V večini primerov postopkov dejansko niso sprožili,

ampak so samo zbirali bremenilni material, ki bi v primeru hujše kršitve pripeljal do aretacije in obsodbe (Dennis 2003, 113-116).

7.5 Nadzor

Nadzor nad pošto in telekomunikacijami je opravljal oddelek Abteilung M. Stasi je kontroliral tako notranjo kot zunanjo pošto, saj je bilo nujno prestreči ves material, ki je pričal o protidržavnem delovanju in spodkopavanju državne in partijske doktrine o socialistični državi. Predvsem zanimiva je bila pošta, ki naj bi jo pošiljale zahodne tajne službe. Posamezni poštni urad je moral ministrstvu zagotoviti prostore, do katerih poštni uslužbenci niso imeli dostopa. Kot primer lahko navedem mesto Karl-Marx Stadt, ki je imelo 430 prostorov za pregledovanje pošte. V povprečju je tako dnevno 120 sodelavcev pregledalo od 1.500 do 2.000 pisemskih pošiljk, kar je ogromno število, ki ne bi bilo izvedljivo, če ne bi obstajal popoln sistem nadzora nad pošto. Vendar je Stasi tudi pri prebiranju pošte uporabljal določene metode. Najpogostejša je bila iskanje značilnosti (Merkmalsfahndung), pri kateri so iskali denar in naslove zahodnonemških državnih ustanov. Pri pregledovanju niso smeli puščati nikakršnih sledi. Druga metoda je bila preverjanje naslova (Anschriftenfahndung), ki so jo uporabljali pri poštnih pošiljkah, ki so bile poslane specifičnemu prejemniku. Pošto so zasegli v primeru preiskovalnega postopka, tehnična obdelava in preverjanje poštnih pošiljk pa je obsegala odpiranje in zapiranje le-teh, fotografiranje in rentgen vsebine ter odstranjevanje poškodb, ki so nastale pri postopku (Childs in Popplewell 1999, 91-92).

Za nadzor nad telefonskimi pogovori pa je bil odgovoren oddelek Abteilung 26. Letno so prisluškovali okrog 7.000 osebam (pisateljem, umetnikom, cerkvenim voditeljem, predstavnikom opozicije ter nenazadnje tudi predstavnikom partije). Poleg prisluškovanja in snemanja telefonskih pogovorov, so ostali ukrepi zahtevali še nadzor s kamero in fotoaparatom (Pivec 2008).

8 Verifikacija hipotez in sklep

8.1 Hipoteza 1

Sovjeti so imeli popoln nadzor nad Nemško demokratično republiko.

V tem kontekstu gre predvsem za dve obliki nadzora – posrednega in neposrednega. Neposredni nadzor se je izvajal preko oddelkov Ministrstva za državno varnost, katerih pomembnejše naloge so bile vohunjenje, nadzor, opazovanje. Pri tem so jim v veliki meri pomagali tako poklicni sodelavci Stasija kot tudi neuradni sodelavci. Nadzor se je izvajal takorekoč povsod. Stasi je bil na tem področju svojevrsten fenomen, na eni strani predvsem zato, ker je bil tako kot celotna Nemška demokratična republika pod nadzorom Sovjetske zveze. Bodoče agente Stasija so urili sovjetski agentje KGB-ja. In ne samo to, tudi o ministru za državno varnost je v začetnih obdobjih delovanja Stasija odločala Sovjetska zveza. Kot primer lahko navedem imenovanje Wollweberja na čelu ministrstva v letih 1953 – 1957 in ne Ericha Mielkeja kot so nekateri predvidevali, kajti tako je želela uradna Moskva. Zato menim, da gre tu za precejšen posredni nadzor, katerega so se uslužbenci ministrstva dobro zavedali. Tudi vsi njegovi oddelki so bili podrejeni sovjetskemu birokratskemu aparatu, po katerem so se morali zgledovati, zato četudi gre predvsem za posredni nadzor, se moramo zavedati, da je bil v to kolesje vpet celotni politični sistem Vzhodne Nemčije ter prav tako tudi gospodarski sistem, saj so posebej na področju kmetijstva uvedli prisilno kolektivizacijo in denacionalizacijo, kateri so sledili še modernizacija, mehanizacija in avtomatizacija. Celotno opisano delovanje in sodelovanje z Moskvo je bilo javnosti prikrito, dočim okrog cca. 100 000 vojakov sovjetske Rdeče armade pa ni bilo mogoče prikriti. Tako veliko zastopanost vojakov so opravičevali z dejstvom, da Nemška demokratična republika leži neposredno ob meji z Zahodom ter da je bila članica Varšavskega pakta in ne nazadnje satelitska – umetno ustanovljena država na sovjetski interesni sferi izključno iz političnih ter gospodarskih interesov sovjetskega državnega aparata.

Tako lahko potrdim svojo prvo hipotezo – Sovjeti so imeli popoln nadzor nad Nemško demokratično republiko, z vidika posrednega nadzora, ki se je izvajal skozi celotno

obdobje obstoja države, dočim pa se neposredni nadzor nekako konča z obdobjem po letu 1958 ko Stasi pridobi status kooperativne sile v razmerju do Sovjetske zveze. Ne glede na vse, je bilo v interesu obeh držav vzdrževati in podpirati lastni režim.

8.2 Hipoteza 2

Ministrstvo za državno varnost je bilo torej ustanovljeno za nadzor nad lastnim prebivalstvom.

S to trditvijo bi se lahko strinjali, saj je bilo ministrstvo izredno dobro tako strukturno kot organizacijsko zastavljeno, ker je predvidevalo veliko oblik nadzora. Že reorganizacija ministrstva, ki je sledila reorganizaciji države, je predvidela linijski princip delitve nalog, saj se je potem v tej točki pričelo operativno delo na terenu.

Ministrstvo za državno varnost je bilo po reformi razdeljeno na petnajst okrajnih uprav ter dvesto enajst okrožij. Okraji in okrožja so bili ustanovljeni z namenom, da se poostri nadzor nad lastnim prebivalstvom. S to delitvijo se izboljšajo pogoji delovanja predvsem za neuradne sodelavce. Prisotna je večja učinkovitost pri vohunjenju, ovajanju, opazovanju..., saj so bili okraji v osnovi organizirani po enakem principu. Vodje uprav so sicer neposredno poročali ministru, vendar so imeli še vedno veliko avtonomijo pri odločanju.

Tudi struktura ministrstva priča o tem, da nobeden segment družbe ni ostal nenadzorovan. Izredno pomemben oddelek ministrstva je bila tudi vzhodno-nemška tajna služba (HVA), ki se je ukvarjala s špijonažo v tujini. Šef omenjene tajne službe Markus Wolf je v dogovoru z ministrom za državno varnost Erichom Mielkejem sklenil dogovor o popolni podpori sovjetski oblasti pri zagotavljanju pridobivanja pomembnih tajnih informacij. Tako so vzhodnonemški tajni agentje sodelovali s sovjetskimi na celotnem področju delovanja ter skrbeli za nemoteno ter obširno in vsestransko izmenjavo informacij. V končni fazi je centralna delovna skupina ministrstva – ZAIG, shranjevala, vrednotila in obdelovala pridobljene podatke, ter jih, kar je v tem primeru najpomembnejše posredovala Soud-u – računalniški bazi podatkov, katero je nadzorovala ruska obveščevalna služba KGB. Tako njegova delitev na številne uprave in

oddelke potrjujeje moja drugo hipotezo – Ministrstvo za državno varnost je bilo torej ustanovljeno za nadzor nad lastnim prebivalstvom. Tudi množica poklicnih in neuradnih sodelavcev nakazuje stališče države po želji o popolnem nadzoru. Zanimivo se mi zdi vprašanje: Do kje je segal nadzor?

Lahko so nadzorovali delovanje opozicije, ki je bilo relativno šibko, cerkve, kulturnih in ostalih družbenih institucij...vendar ni bilo pa mogoče izvajati učinkovitega miselnega nadzora, kaj šele, da bi zagotovili miselno spreobrnjenje. Kljub temu pa je sistem do osupljive mere depolitiziral državljane ter z monopolom nad izobrazbo dejansko uspel pridobiti ljudi, ki so ponotranjili njegove vrednote.

8.3 Sklep

Po letu 1985 se začnejo umirjati napeti odnosi med Vzhodom in Zahodom, še posebej po sestanku Reagan – Gorbačov, ko so se ponovno pričeli pogovori. Tem pogovorom so sledile korenite reforme v Sovjetski zvezi pod vodstvom Mihaila Gorbačova. Najbolj znani sta bili glasnost in perestrojka. Reforme so prinesle veliko pozitivnih sprememb, vendar je kljub vsem dodelavam sprevidel, da ni mogoče rešiti Sovjetske zveze. V širšem kontekstu se je zavzemal za demokratične spremembe in bil tako v NDR kot drugih političnih vrhovih socialističnih držav nepriljubljen, saj je med drugim želel Sovjetsko zvezo približati evropskim civilizacijskim normam (Rupnik 1999, 170-175). Partijsko vodstvo Nemške demokratične republike je zato kmalu zaznalo, da se bliža kolaps socialističnih sistemov, vključno z njihovimi obveščevalnimi službami.

Poudariti je potrebno, da Stasi ni predstavljal obveščevalno-varnostne službe v današnjem pomenu besede. To so bile službe nekdanjih socialističnih držav, predvsem držav Varšavskega pakta, ki so imele skoraj neomejena pooblastila in so zbirala podatke o t.i. notranjem sovražniku. Predstavljale so represivni organ, od katerega se je terjala le neskončna lojalnost do politične elite (Purg 2002, 40-41). Tako je partijsko vodstvo Nemške demokratične republike poskušalo s preimenovanjem Ministrstva za državno varnost v Urad za nacionalno varnost (Amt für Nationale Sicherheit) pod vodstvom W. Schwanitza. Zagovarjal naj bi reformno linijo, v toku katere bi se Urad za nacionalno

varnost prilagodil zahodnim modelom (ločitev državnega aparata od partije, zasledovanje kršiteljev ustave...), vendar je hkrati želel ohraniti množico neuradnih sodelavcev (Pivec 2008). Vlada je nato kot naslednji poskus rešitve Stasija ohranila oddelek HVA kot obveščevalno službo Nemške demokratične republike. Enota HVA je delovala do konca junija 1990, nato pa je le nekaj mesecev kasneje – 3.10. 1990 prišlo do združitve obeh Nemčij.

Takšne obveščevalno-varnostne službe kot je bil Stasi ne obstajajo več, saj so danes del javno-upravnih sistemov, njihov obstoj ni skrivnost, so legalni del državne uprave (Purg 2002, 40-41). Obveščevalno službo lahko definiramo kot organizacijo, ki na zahtevo nadrejenih organov zbira, vrednoti, analizira in posreduje določene podatke o nasprotnikih, ter prispeva k uresničevanju političnih, gospodarskih, vojaških in drugih ciljev. Pod tem pojmom razumemo tri osnovne sklope dejavnosti, kot so: obveščevalna dejavnost, varnostna dejavnost ter druge naloge, ki jih lahko pogosto štejemo v strategijo posrednega nastopanja (Krunić 1997, 120). V nekaterih sistemih so del ministrstva za zunanje zadeve, v drugih ministrstva za obrambo ali ministrstva za notranje zadeve, velikokrat pa nastopajo kot samostojna vladna služba. Obveščevalne službe obstajajo v večini držav in imajo relativno pomembno vlogo (posredno se to kaže v načinu in obsegu financiranja), zato v sodobnih družbah ni dileme ali imeti obveščevalno službo ali ne, ampak kako ustvariti učinkovit obveščevalni sistem (Purg 2002, 40-41).

9 *Literatura*

Ash Garton, Timothy. 1997. *Dosje*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Bender, Peter. 1995. *Die »Neue Ostpolitik« und ihre Folgen: vom Mauerbau bis zur Vereinigung*. Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag.

Childs, David in Richard Popplewell. 1999. *The Stasi: The East German Intelligence and Security Service, 1917-89*. Basingstoke: Macmillan.

Dennis, Mike. 2003. *The Stasi: myth and reality*. Harlow: Pearson/Longman.

Freund, Michael. 1971. *25 Jahre Deutschland 1945-1970*. Gutersloh, Wien: Bertelsmann Sachbuchverlag.

Funder, Anna. 2005. *Zloglasni Stasi: dokumenti in izpovedi obeh strani*. Tržič: Učila International.

Gauck, Joachim. 1995. *Die Stasi Akten: das unheimliche Erbe der DDR*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch.

Grosser, Alfred. 1975. *Geschichte Deutschlands seit 1945: eine Bilanz*. Munchen: Deutscher Taschenbuch.

Hamerla, Michael. 1994. *Dass ich nicht lache... politische Karikaturen 1989-1994*. Dusseldorf: Droste.

Henning, Friedrich Wilhelm. 1993. *Das industrialisierte Deutschland 1914-1992*. Paderborn: Schöningh.

Hobsbawm, Eric J. 2000. *Čas skrajnosti: svetovna zgodovina 1914-1991*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Homepage der Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR. 2009a. *Struktur und Aufgaben des MfS*. Dostopno prek: http://www.bstu.bund.de/nn_712108/DE/MfS-DDR-Geschichte/Grundwissen/Struktur-und-Aufgaben-des-MfS/struktur-und-aufgaben-des-mfs__node.html__nnn=true (27. februar 2009).

--- 2009b. *MfS im Bezirk*. Dostopno prek: http://www.bstu.bund.de/cln_029/nn_712450/DE/MfS-DDR-Geschichte/MfS-im-Bezirk/mfs-im-bezirk__node.html__nnn=true (1. marec 2009).

--- 2009c. *Regionales*. Dostopno prek: http://www.bstu.bund.de/cln_029/nn_715182/DE/Regionales/regionales__node.html__nnn=true (1. marec 2009).

Judt, Tony. 2007. *Povojna Evropa: 1945 – 2005*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kenntemich, Wolfgang. 1994. *Das war die DDR: Eine Geschichte des anderen Deutschland: (Begleitbuch zur gleichnamigen siebenteiligen Dokumentation des Mitteldeutschen Rundfunks: das Buch zur ARD – Fernsehserie)*. Berlin: Rowohlt Berlin.

Knabe, Hubertus. 2007. *Die Tater sind unter uns*. Berlin: Ullstein Buchverlage GmbH.

Koehler, John. 1999. *Stasi: the untold story of the East German secret policy*. Boulder: Westview press.

Krunič, Zoran. 1997. *Strategija posrednega nastopanja*. Ljubljana: Unigraf.

Lindenberger, Thomas. 2008. "Odstiramo plasti življenja v socializmu". *Mladina* (43). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200843/odstiramo_plasti_zivljenja_v_socializmu (10. marec 2009).

Lopušina, Marko. 1999. *Tajne službe sveta: deset največih agentura i špijuna*. Beograd: Narodna knjiga Alfa.

Mazower, Mark. 2002. *Temna celina: dvajseto stoletje v Evropi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Parkes, Stuart. 1997. *Understanding contemporary Germany*. Routledge: London and New York.

Pivec, Zala. 2008. *Vzhodnonemško ministrstvo za državno varnost, operativni postopek Erbe in Braunovo delo Unvollendete Geschichte*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Purg, Adam. 2002. *Primerjalni obveščevalni sistemi*. Ljubljana: Visoka policijsko – varnostna šola.

Purg, Peter. 2000. Pametna revolucija? *Zofa*, januar. Dostopno prek: <http://www.ljudmila.org/chrt/pp/zofa-leip.html> (24. marec 2009).

Rupnik, Anton. 1999. *Tretji Rim: Rusija nekoč in danes*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Schneider, Eberhard. 1975. *Die DDR: Geschichte, Politik, Wirtschaft, Gesellschaft*. Stuttgart: Bonn Aktuell.

Staudte Lauber, Annalena. 1992. *Stichwort Deutschland*. Munchen: Wilhelm Heyne Verlag.

Steininger, Rolf. 1996. *Deutsche Geschichte seit 1945*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag GmbH.

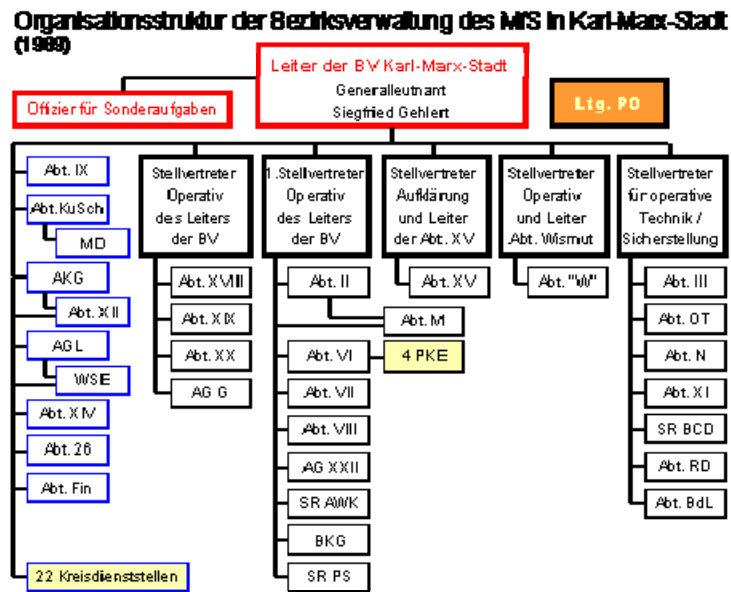
Weber, Jurgen. 2002. *Kleine Geschichte Deutschlands seit 1945*. Munchen: Deutscher Taschenbuch.

Wikipedia – prosta enciklopedija. 2009. *Berlinski zid*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Berlinski_zid (23. marec 2009).

10 Priloge

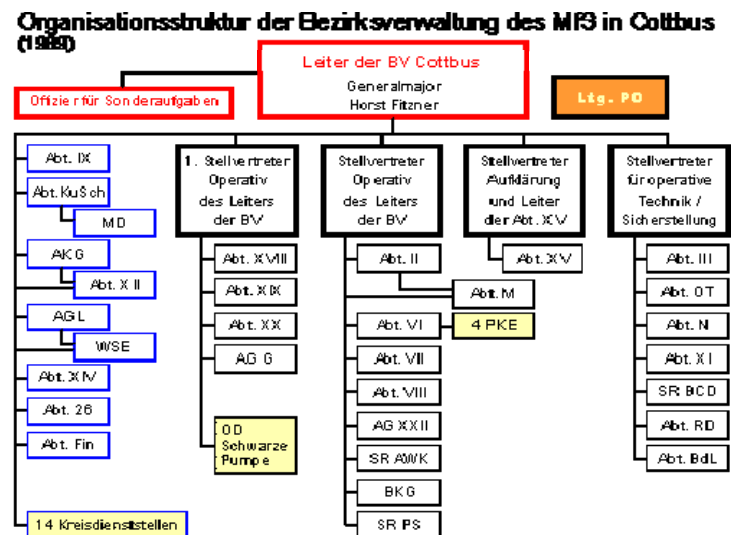
Priloga A: Organizacijske strukture

1. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Karl-Marx Stadt (Chemnitz)

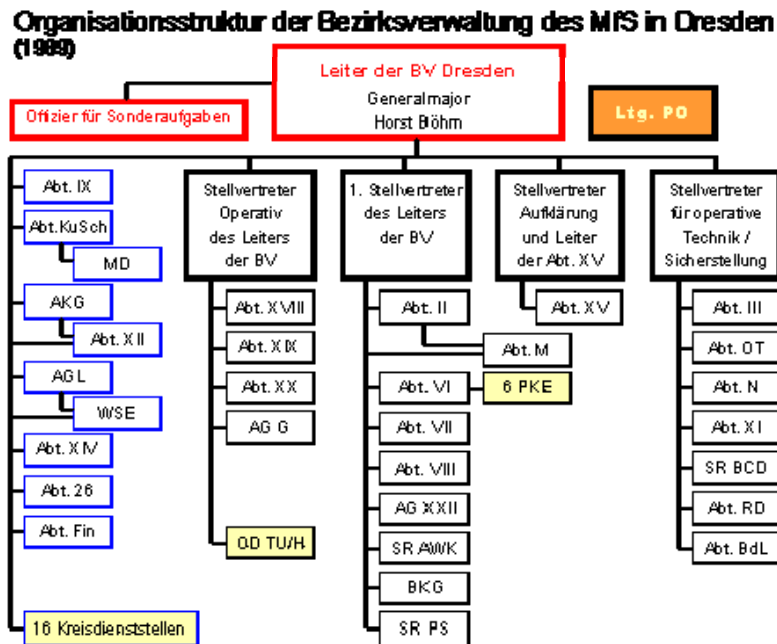
Vir: MfS im Bezirk (2009).

2. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Cottbus

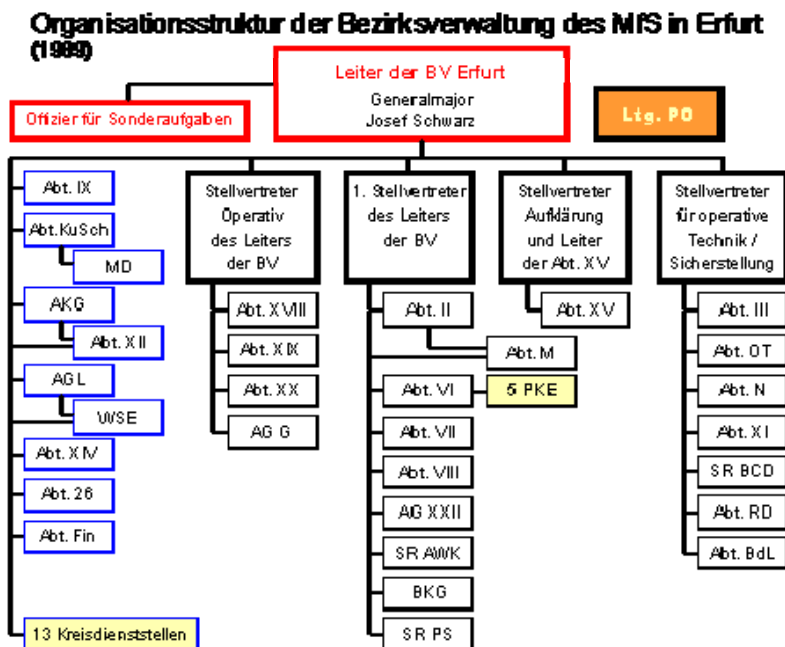
Vir: MfS im Bezirk (2009).

3. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Dresden

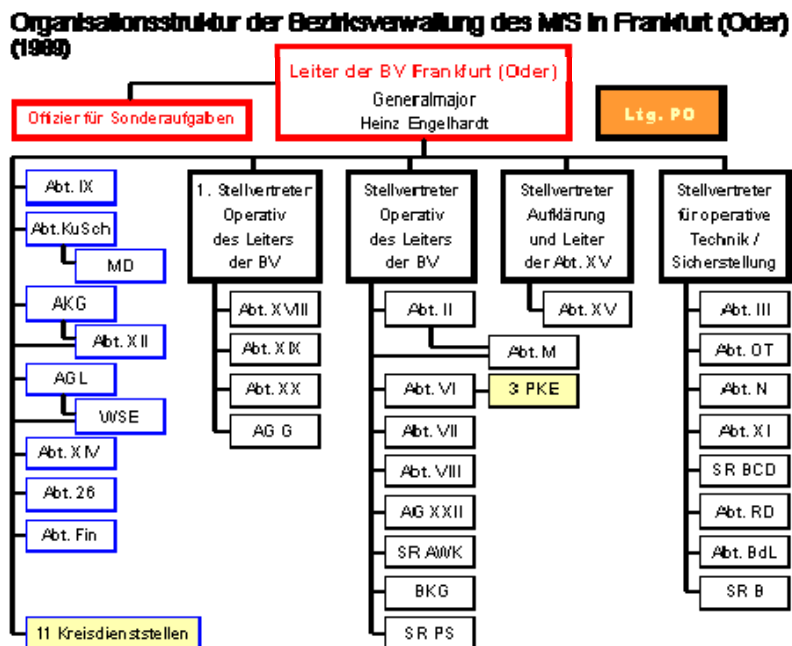
Vir: MfS im Bezirk (2009).

4. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Erfurt

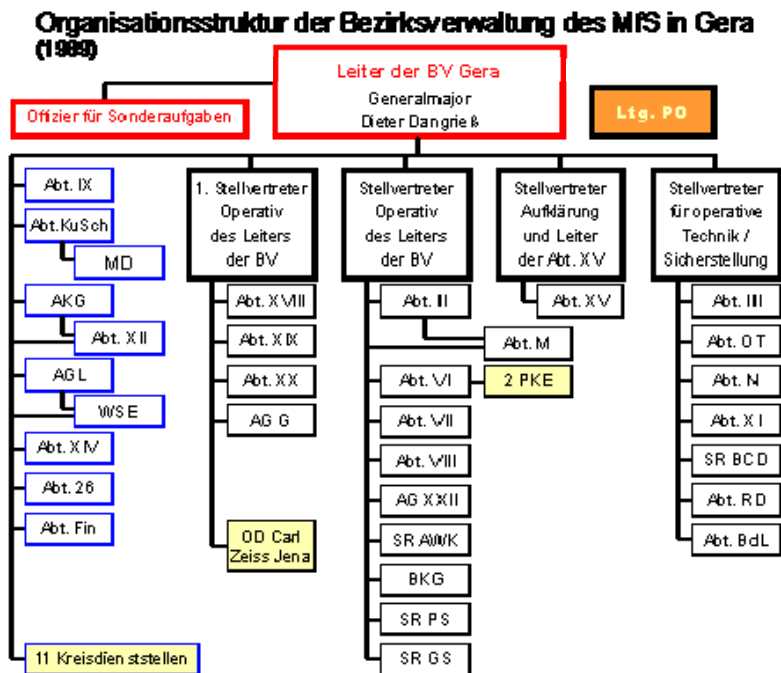
Vir: MfS im Bezirk (2009).

5. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Frankfurt

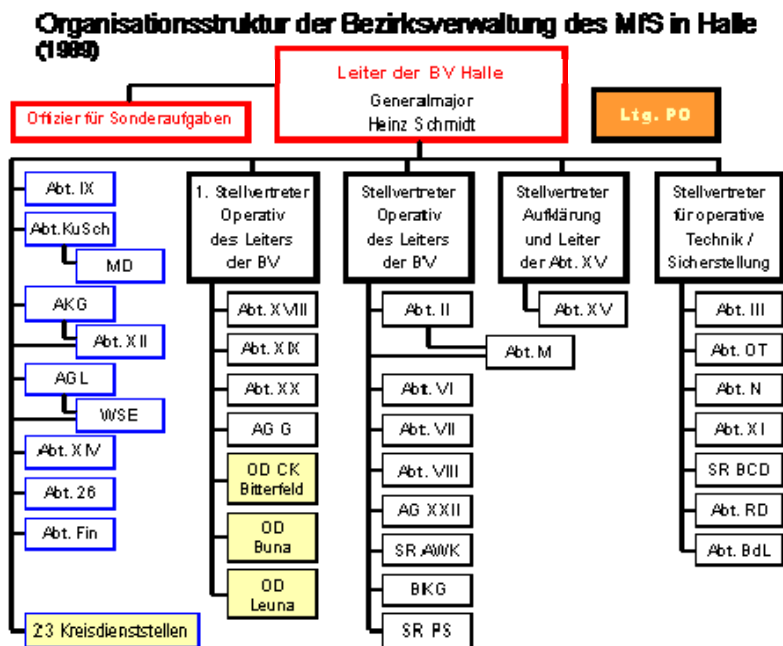
Vir: MfS im Bezirk (2009).

6. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Gera

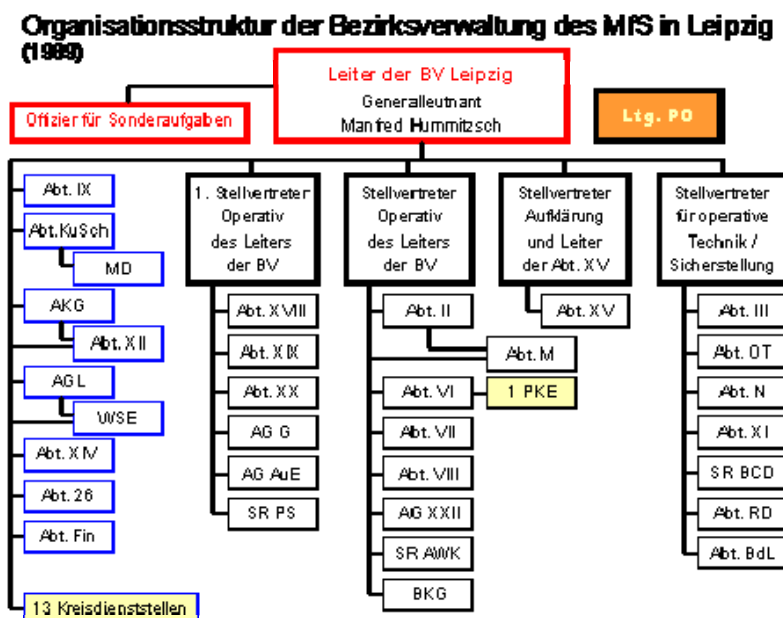
Vir: MfS im Bezirk (2009).

7. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Halle

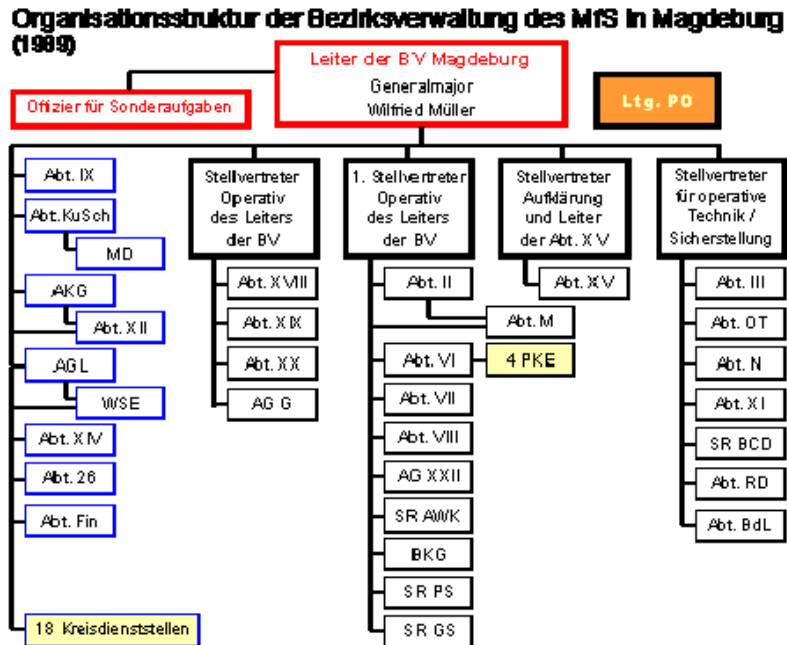
Vir: MfS im Bezirk (2009).

8. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Leipzig

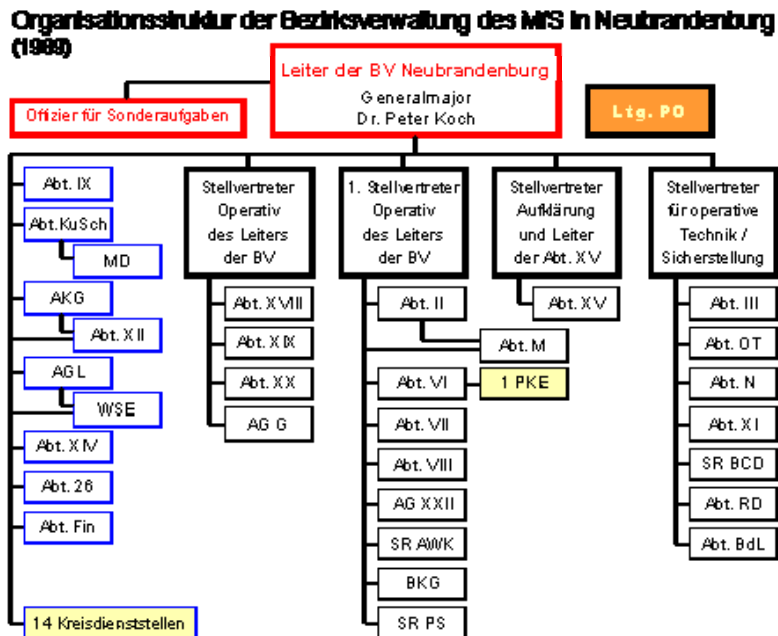
Vir: MfS im Bezirk (2009).

9. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Magdeburg

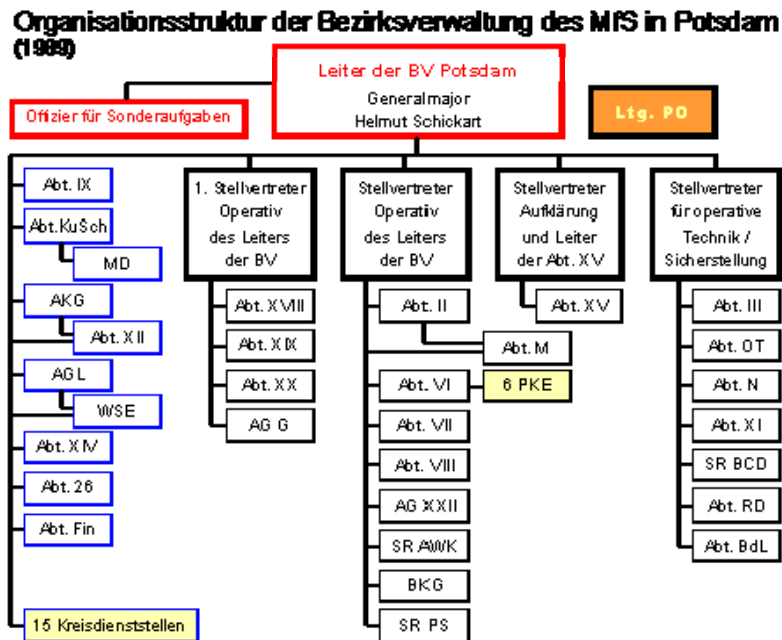
Vir: MfS im Bezirk (2009).

10. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Neubrandenburg

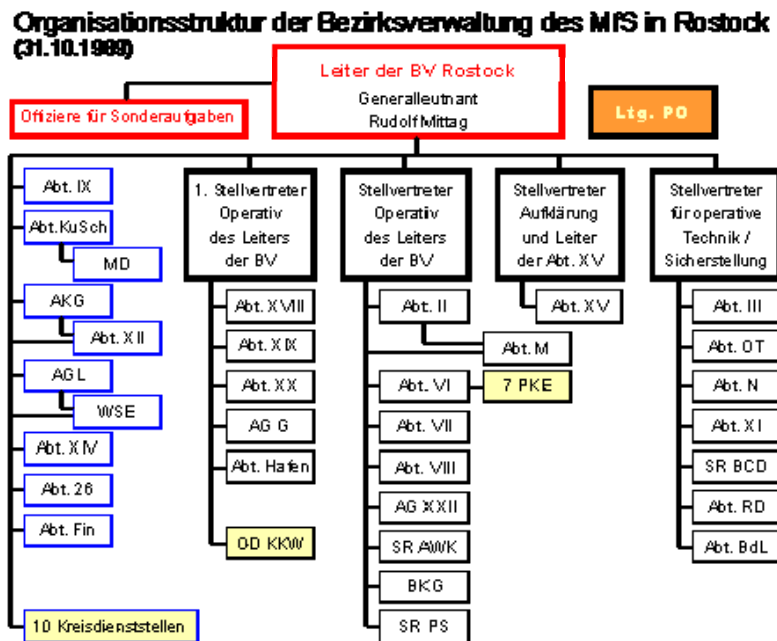
Vir: MfS im Bezirk (2009).

11. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Potsdam

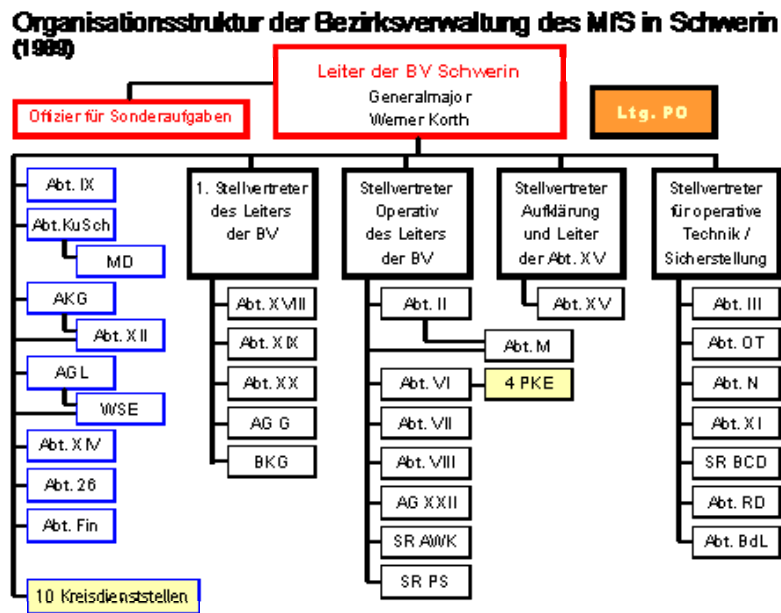
Vir: MfS im Bezirk (2009).

12. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Rostock

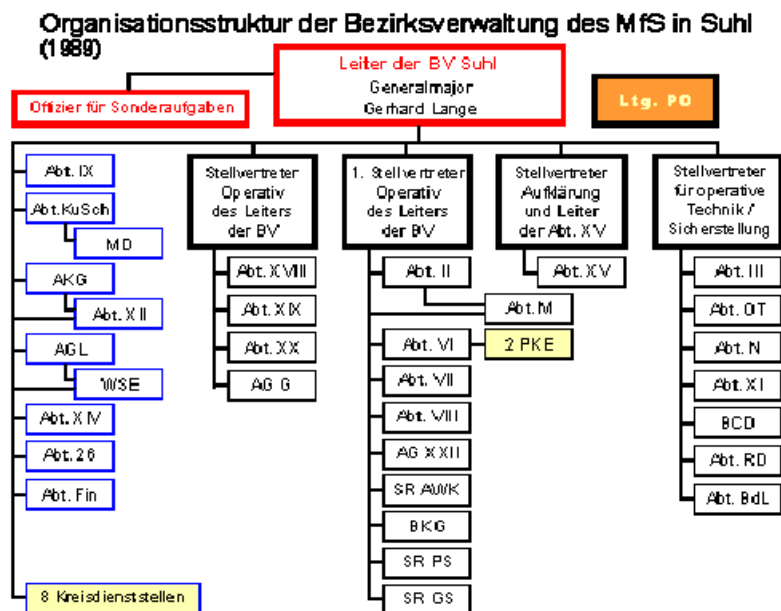
Vir: MfS im Bezirk (2009).

13. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Schwerin

Vir: MfS im Bezirk (2009).

14. Prikaz organizacijske strukture okrajne uprave Suhl

Vir: MfS im Bezirk (2009).

Priloga B: Organigram – prikaz nekaterih oddelkov, samostojnih oddelkov in delovnih skupin Ministrstva za državno varnost

